

Knjiga 2.

Življenje in svet

Štev. 1.

Ljubljana 3. januarja 1930.

Leto 4.

L. Justin: »Zimo« (Anonim)

Strašni konec

Hornbyjeve ekspedicije

S Suženjskega jezera proti izlivu reke Thelon — Koča v ledu in snegu — Zima v oktobru — Izkopavanje živeža — 60 stopinj pod ničlo — Božič in lakota — Prehrana z ostanki rib in kosti

Iz dnevnika udeleženca ekspedicije E. V. Christiana

Leta 1926. je odrinil raziskovalec severnega tečaja John Hornby z dvema mlajšima tovarišema Edgarjem Vernonom Christianom in Haroldom Adlardom s Suženjskega jezera v severno-zapadni Kanadi, da bi od tam odkril novo pot proti izlivu reke Chesterfield. Čez leto dni so vsi trije raziskovalci umrli od lakote v neskončno divji pokrajini. Njihova trupla je pozneje našla posebna reševalna odprava.

Dnevnik se začne s 15. junijem 1926, ko so trije mladi angleški raziskovalci s čolnom odrinili od brega Suženjskega jezera v Severni Kanadi. V čolnu so sedeli: John Hornby, Edgar Vernon Christian in Harold Challoner Evan Adlard. Naložili so precej živil, ker so bili namenjeni na dolgo pot. Christian je pisal dnevnik. Naslednje mesto iz dnevnika je za njegov način beleženja posebno značilno: »Solnce je s sinjega neba žarelo name, da se mi je rjavila koža in je zbujala v meni največje veselje do življenja.« Dalje popisuje ure, ko so veslarili po jezeru, šotorili na otokih ter se gostili z galebi in račjimi jajci, ki so jim prinesla ugodno izpremembo v njih enolični jedilni list vsakdanjega suhega ovsenečga kolača in pemikana, kakor imenujejo konzervirano meso, ki se ga na svojih pohodih poslužujejo arktične odprave.

V naslednjih mesecih do 14. oktobra ni zabeležil Christian niti črke. Raziskovalci so že bili zapustili Suženjsko jezero in se podali nizdol vzdolž reke Thelon do točke, kjer so sklenili zgraditi kočo in v njej prezimiti.

Jasno je, da so upali nastreliti dovolj severnih jelenov in druge divjačine ter se preskrbeti z zadostno zalogo hrane do prihodnje pomladi. Namest ravnali so meso shraniti, da ostane sveže ter so ga hoteli v ta namen zakopati v zemljo. V prvem delu dnevnika popisuje Christian, kako je s tovarišema preskrbljeval živila za kočo. Imeli so pri lovu in nastavljanju zank malo sreče.

Beleške iz dnevnika

15. oktobra. — Jack in Harold — s temi besedami se začelja tretji vpis v knjigo izza poletja — sta se vrnila zvečer in sta prinesla s seboj živo belo lisico, dobro tovarišico za našega družega, živega ujetega četveronožca.*

Kuna, podlasica, snežne kokoške in rjavi mnogožer (iz volčje družine) ter kanadska šoja se love v past, a črede severnih jelenov, ki so jo videli raziskovalci, ni bilo mogoče prignati pred puške in je na ta način ušla zalogi za hude čase. Ko so lačni možje pojedli še edino preostalo šojjo, se je zaloga izpraznila. Seveda je bilo na tem ptiču pojedeno vse do zadnjega vlakenca in celo kosti, ki so se dale zmleti z zobmi, so izginile v lačnih želodcih.

Strašna zima se je jela javljati v nerodovitnih, neskončnih pustinjaх Barrenove dežele teh arktičnih pokrajin že 15. oktobra. Začelo je nenahoma mesti in sneg je nakladal plast vrh plasti. Orkanski vihar je divjal čez ravnine. Christian beleži naivno v dnevnik:

»Dnevno življenje je bilo liki nepretrgan praznik in nedelja v civiliziranih deželah.« V koči je mineval čas raziskovalcem na ta način, da so krpali čevlje in razvijali fotografske plošče. Medtem je temperatura neprestano padala. Včasih se je živo srebro znižalo do 20 stopinj pod ničlo — to je bilo še v oktobru. Christian je šele 21. novem-

* Med posameznimi deli dnevnika je primerna razlaga, ki pojasnjuje tragično dogodka.

bra zabeležil »zimski« mraz. V debelih kosmih je padal sneg na zemljo in njegove plasti je preoraval ledenomrzli severnik, ki je grebel vanj globoke brazde.

Izleti so postali težavni. Raziskovalci so odkrili sledove severnih jelenov, ki so kazali proti jugu. Včasih so šli do 16 milj daleč po snegu, ki je bil visok več metrov. Adlard je imel srečo, da je ujel pet postrvi. Tega lova so bili tako veseli, da so se za en dan ustavili

ugledali kakega severnega jelena, vendar brez sreče« itd. Končno:

27. novembra: Jack je izgrebel vse ribe, ki smo jih bili shranili, po številu 60 kosov. Imeli jih bomo za dva tedna. Če ne dobimo dotlej novega provijanta, nam bo trda predla. (Mladi raziskovalci so ostavili zadnja naselja človeške civilizacije pred približno petimi meseci. Razpravljali so o vseh mogočih temah. Videti je, da sta dva mlajša člana odprave manj izurjena v

Kanadski lovec

in začeli razpravljati o škodi, ker manjka v teh pokrajinah bizamski vol, ki se po raznih poročilih nahaja pogosto v teh krajih. Hornbyja, ki je imel že nekajkušenj s potovanjem po arktičnih deželah, se je spričo tega lotil strah, vendar ni o tem Christian nič zabeležil v svoj dnevnik. Beležbe vsaj ne kažejo, da bi bil kaj takega razodel svojim spremljevalcema. Christian zabeleži včasih bežno vest, n. pr. »nismo ujeli nobene ribe«, »pazili smo, da bi

filozofiji samote kakor njun vodja, ker se ukvarjata z iskanjem novih sredstev, ki naj bi jima nekoliko skrajšala dolgi čas.)

29. novembra: Harold si je izmislil kvartopirsko igro, ki nam bo krajšala dolge večere, toda rajši bi imel, da ne bi nam preostajalo nič časa za kvartanje.

(2. decembra sta odrinila Hornby in Adlard na pot, trdno odločena, da morata ustreliti severnega jelena.

Vzela sta s seboj za štiri dni živeža. Čez dva dneva sta se vrnila brez uspeha. V tisti noči so morali raziskovalci z neko skrbjo razpravljati o zmanjšani šanji zadnjih grizljajev v zalogi. Vodja, ki se je vedno bal najhujšega, jima je namreč svetoval čim večjo štedljivost.)

5. decembra. Vsi smo si predstavljali, da je lahko gospodariti z lakoto in počitkom. Zdaj pa se moramo, če nočemo zmrzniti, stisniti tesno skupaj in moramo paziti, da ne zapravimo niti diha toplote. Pojesti je treba vse, kar dosežemo in kar je užitnega. Večjega gladovanja se moramo izogibati, posebno ob dneh, ko gremo na lov.

(Toplomer kaže že 36 stopinj Fahrenheita — na dan 8. decembra. In res se odpravljajo nastavljeni pasti ter sekajo luknje v zamrzlo reko, da bi ujeli kakšno ribo. Mráz pritiska od dne do dne močnejše. Siloviti viharji pihajo od severa čez zamrzone pokrajine. 13. decembra doseže mráz 60 stopinj pod ničlo! Ribarenje postane težavnejše. Ure in ure traja, preden se raziskovalcem posreči izsekati luknjo v led. In nekega dne ostane tudi ta trud od zore do mraka brez uspeha. Voda je tako zamrznila, da niso imeli niti časa spustiti trnkov in drugih lovskih priprav v globčino.

Ko se je bližal božič in je postajal strah pred lakoto čedalje večji, so našli Christian in njegova tovariša poabljenno snežno kokoš na zaledeneli reki. Začeli so jo kuhati skupno z glavno severnega jelena, ki pa je bila tako zamrznjena, da je trajalo več ur, preden se je otajala pri ognju v koči. Kako globoko v srcih je moral bivati duh svetega dneva, kolika neustrašenost je morala navdajati hrabre raziskovalce, da so navzlic jalovim poskusom, rešiti se s takšne ječe v samotni, kovani načrti o praznični pojedini! Christian beleži:)

24. decembra: Najkrajši dan leta in — sveti večer! Zdaj vsak nakupuje na Angleškem zadnja darila za božič, tu pa počenjamo nekaj, kar nič ne zaleže. Jutri bomo slavili praznike ob suhem ovsenem kolaču in ob nasoljenem jeziku severnega jelena. Vrgli bomo tudi mrežo — mogoče se nam posreči ujeti kakšno ribo.

(In potem, prvi dan praznikov:)

25. decembra. Človeku se zdi komaj verjetno... Radoval sem se božičnega praznika kakor vsakdo — čeprav ni bi-

lo izgledov, da bi se mogli prevideti z zajtrkom za naslednje jutro. Ko smo se danes zbudili, smo sklenili praznovati božič tako, kakor nam dovoljujejo razmere. Použili smo obilen obrok, obstoječ iz konserviranega ovsenega kolača. Imeli smo takšen tek in užitek, kakor bi obirali purana... Upam, da se vsakdo na Angleškem veseli današnjega dne in pri Bogu se nadejam, da bo naša zaloga trajala vsaj še mesec dni ter da ne bomo nikoli preklinjali današnjega praznovanja...

(Preskrba z novimi živili tekom naslednjih tednov ni bila tako obilna, kakor so upali trije možje v primitivni koči. Lačni kakor so bili, so použili zadnje ostanke jedi, ki so jo bili malo poprej zavrgli. Po strahovitem snežnem viharju dne 10. januarja 1927. je pritisnil mráz 62 stopinj Fahrenheita. Hornby je mrvil kosti, da bi iz njih izscesal zadnjo kapljico maščobe. Celo kite so bile dobre.)

Mráz, mráz, mráz... Ledeni veter pritiska iz otrdelih arktičnih pokrajin in potiska v eni najstrašnejših severnih zim temperaturo na 67, 79 in končno na 86 stopinj Fahrenheita. Nos tovariša Adlarda je zamrznil in vsi trije so se stisnili skupaj ter so ostali prižeti drug tesno k drugemu v koči.

1. februar jim je prinesel novo upanje. Adlard je ustrelil severnega jelena. Imeli so za šest dni hrane! A stiska se je kmalu zopet povečala. Že 9. februarja so morali pomešati zamrznjeno kri z moko ter jo zaužiti, ker jim je pošel drug živež. Dva dni pozneje je skoro popolnoma pošla tudi moka. Začeli so zbirati pokvarjene ostanke rib. Zaloga moke se je skrčila 16. februarja na 12 mer (srednjevelikih pladnjev). Zaloga sladkorja je znašala samo še 30 funtov, vsa ostala živila pa je predstavljalo nekaj živalskih kož.

Včasih se pri čitanju dnevnika pojavijo domneva, da se bo lakota, ki je tako strašno mučila želodce trojice, polotila tudi njih živcev. Mani hrabri raziskovalci bi bili gotovo obupali. Razpoloženje, v katerem so bili trije možje, pa je natančno razvidno iz naslednjih naglo napisanih obrobni opazk:

22. februarja: Lep, topel dan. Harold, ki je bil naporej sklenil, da bo cepil drva, je predlagal, naj popoldne napravimo izlet. Jaz sem pa ves dan ostal v koči in sem se zelo slabo počutil. Tudi Jacku ni dobro.

(Naslednji dan izgleda, kakor bi vse to minilo:)

23. februarja: Harold je ustrelil volka v divjini in je videl kakih 40 severnih jelenov, vendar se mu ni posrečilo, da bi jih dosegel s puško. (V marcu postane vreme milejše, so dnevi, ko kaže toplomer samo 27 stopinj pod ničlo. Raziskovalci so se podali na brezuspešno iskanje živeža in so prenočili izven kože. Glad jih je prisilil, da so začeli kuhati živalske kože in kosti (na tem so pozneje umrli). Zapisek z dne 14. marca kaže očitno ves njihov obupen položaj, zlasti takrat, ko pade temperatura zopet na 60 stopinj pod ničlo.)

14. marca: Vsi se počutimo zelo šibke in bolne. Strašno je mraz. Hoja po snegu (ekspedicija je imela s seboj sani) je zelo naporna, čeprav se neprestanu oprijemamo sani. Moramo se pa za vsako ceno vrniti v kočo, ker je bitvanje na prostem strašno trdo in zahteva mnogo navora. Če gremo z doma, se moramo vsekakor vrniti že naslednjega dne. Na poti domov je Jack padel. Moral se je raniti. Ko smo prišli do kože, sem se mogel še jedva geniti. Jack je čudovit deček! Imel je še vedno moči, da je zakuril ogenj ter je nacepil drva in skuhal čaja.

(Izkušeni vodja je očitno storil vse, kar se je dalo, da ne bi tovarišema upadel pogum. Kadar je trojica čepela v primitivni koči, po kateri se je širil smrad po razpadanju, je metala sveča kalno svetlobo naokoli, da so se v njej zdeli ljudje bolj duhoviti kot kaj drugega. Lahko si predstavljamo, kako je John Hornby s skrbjo opazoval obraze svojih tovarišev, medtem ko je zunanaj brila burja, ki je pihala od severa z nekakšnim grenkim mrazom. »Fanta, nikar obupavati!« ju je bodril z umetnim glasom. »jaz sem že vse to poskusil in sem bil samcat, brez družbe. Ali hočeta kaj slišati iz mojega starega dnevnika? Čital vam bom svoje doživljaje z zadnje raziskovalne ekspedicije, ki je šla še mnogo delj proti severu!« In medtem ko išče vodja svoj dnevnik, se v mlajšem tovarišu oglasi tiho vprašanje: »Ali se bomo še kdaj vrnili med ljudi?«

O Hornbyjevem dnevniku — ki ji ma ga je bil prečital dne 19. marca — piše Christian naslednjega dne takole: »Treba je pomen takšne odprave popolnoma spoznati, in sicer tembolj, ker trpimo sedaj pod enakimi, čeprav na

tako trdimi razmerami.« Bož ve, kaj je starejši vodja pripovedoval svojima tovarišema, da bi ju navdal s srčnostjo in pogumom, da je mlajši tovariš za beležil v dnevnik, češ, saj ti pogoji, ki nas zdaj tarejo, niso »trdi.«

V tem duhu se zapiski nadaljujejo.

26. marca: Poiskal sem past, ki smo jo bili nastavili zajcu in sem prišel do zaključka, da se je zajec sicer ujel, potem pa nam je ušel iz pasti. Velika žalost, da moramo zdaj začeti pri trdi koži naših kučem in da moramo prekuhavati že davno suhe kože rjavega mnogožera... Nič ne ustrelimo... Ampak upajmo, da pojde ta čas mimo nas, čeprav nas medtem morda čakajo še preklicano trdi dnevi. Izdržati moramo! Saj ne bo trajalo večno, pa se bodo severni jeleni zopet začeli vpračati proti severu... Takrat bomo imeli velik praznik... V resnici je to naše trpljenje zgolj vprašanje potrpljenja, čeprav postavlja naše telo in naš duh na trdo preizkušnjo, zakaj vsi se že čutimo šibke in trudne. Kaj bi bilo drugega mogoče ob kuhanih kožah. Mraza pa je še vedno 58 stopinj!

1. aprila... Jacka mučijo neznosne bolečine v desni nogi. Predstavljam si, da trpi kakor v peklju, posebno v teh razmerah. Harold nabira les, donaša vode in pravi, da se čuti bolnega in slabega. Z nami ni nič boljše! (Lahko si predstavljamo, kakšna bojazen se je zdaj polotila mladega moža, ki je videl, da noče vzeti bolezen Hornbyja in Adlarda nobenega konca. Začel se je bati, da se bo vsesкуп tragično končalo. In tedaj je začel več nego prej, zapisovati v dnevnik.)

4. aprila: Odslej bom, ker ne vem, kaj nas čaka, obširnejši v teh beležkah. Harold je ponoči sklenil, ker se je vreme medtem izboljšalo, napraviti poskus in prinesiti z Barrensove dežele črevesje severnih jelenov. Bolečine v njegovi nogi postajajo čedalje občutnejše... Menda jasno slutiti, da se mu bliža zadnja ura, ker se ne more več premikati... Harold je izgrebel iz zemlje ostanke rib in kosti — zadnjo zalogo — in jih je skuhal. Jaz sem medtem počival, Jack pa je ves čas bučljal predse in je govoril, da bo ostal za vedno pohabljen, če pride še kdaj domov. Vzpodbuhal naju je, naj ne obupava in naj se boriva dalje. Kakšen obup je odmeval iz njegovih besed! Lotilo se me je silno domotožje kakor še nikoli poprej. Pri Bogu se mi zdli,

da ne ve nihče doma, kakšne so Jackove muke. Drgnil sem njegovo ubogo bolno nogo in sem pri tem jokal, Prihranil si je malo lisičjega mesa ter mi ga je dal! To me je nekoliko razvedrilo. Zdi se mi, da sem se čutil napol mrtvega, ker nisem imel ničesar jesti... Opoldne je velel Jack, naj mu podam zadnje odeje, ki smo z njimi razpolagali. Ogrnil se je vanje. Ne da se popisati, kako je izgledal. Dvignil se je opotekaje in je jedva mogel stati na nogah. Obšla me je želja, da bi mogel lažje prenašati mraz in deliti z njim bolečino, toda on je imel svoje lastne misli in svojo lastno voljo.

Isti dan ob petih popoldne: Po kratkem potu se je Jack vrnil. Strašno je prezebel medtem ko je kopal v snegu in ni mogel v svojo nesrečo najti čreves severnih jelenov. Zvečer jemo gnile, razpadajoče ribje ostanke.

Jack pa je zadovoljen, da je prišel nazaj in je storil vse, kar se je dalo. To nas zopet navdaja z neko gotovostjo in nas dela optimiste, tembolj, ker pričakujemo vsak čas vremenske spremembe na bolje.

(Dne 6. aprila skuša Hornby, čeprav ga zapuščajo moči, obdržati moralo svojih tovarišev na višku. Christian beleži:)

6. aprila: Naš položaj danes ni baš dober... Jack je proklel končno Harolda, ker ni nehal tožiti, ampak to je bilo kakor voda, ki kaplja na hrbet ra-

ce... Od časa do časa je čudovit deček in ne smemo pozabiti nanj vse do tlej, dokler imamo še kaj ostankov... Siromak, čutiti se mora že zelo slabežga, ampak saj se tudi nam ne godi bolje! Pri najmanjšem pregibu se nas lotevajo naravnost peklenške muke... Našli smo nekaj ostankov za jutri in dve kosti za pojutrišnjem... 36 stopinj mraza.

(Z največjim naporom skuha Adlard naslednji dan kosti za svojega mučeniškega tovariša in sebe. Kosti je najprej zdrobil v nekakšno moko. Iz njih je skuhal juho, ki je bila brez maščobe. Potem je segel po najboljšem kosu žuhu mnogožera, da bi iz njega skuhal obed. Prevelika je bila lakota, da bi ju gnusoba te jedi odvrnila od te »hrane«.

Hornby, preizkušeni severni raziskovalec, ki je na svojih samotnih potovanjih skozi ledene, zapuščene in neobljudene pokrajine in dežele moral premagati tisoč ovir in prenesti neverjetne reči, je zdaj začutil, da se mu bliža konec. Dejal je nekega dne, preden je legla na zemljo noč, z nasmehom svojima mlajšima tovarišema: »Fanta! Naredil bom testament! To ne pomeni nič posebnega, ampak previdnost je lepa čednost.«

In tako je bila napisana kratka oporoka.

(Konec prihodnjic)

Trije kralji

Svečeniki in zvezdoznanci iz najstaršega plemena v Mediji in Persiji so bili, ne pa kralji. Za take jih smatrajo, ker psalm LXXII. prerokuje, da se bodo Božjemu detetu poklanjali vsi vladarji. Njih število tudi ni določeno; evangelij sv. Matevža pravi samo: magi. Ker so prinesli v hlev trojni dar, se sklepa na trojico. Njih imena v hebrejščini: Mogalat, Galgalat in Sarakin; v armensčini: Kahba, Badadilma in Badadaharida, anglosaksonski menih Beda Častiljivi († 735) jih je nazval: Melhior, Gaspar in Baltazar. Tako jih sedaj označuje katoliška Evropa. Pozorni na ognjene pojave, so ti Zoroastrovi žreci opazili na nebu nov, svetel meteor: zvezdo judovskega kralja, ki se je baš rodil. Zbrali so krepko karavano ter njej na čelu odrinili za zvezdo. Privedla jih je v Betlehem, označen v neki prerokbi kot rodišče načelnika, ki »bo pasel Izrael«. To je zvedel Herod šele od magov in v strahu za svoj prestol sklenil pokolj med novorojenci... Magi so poklonili detetu zlata, kadila in mire — perzijski

simboli kraljestva, božanstva in umrljivega človeštva... Kolinska prestolnica hrani relikvije treh kraljev, ki jih je našla sv. Helena v Perziji. Prišle so najprej v Carigrad, kjer jih je Anastazij I. izročil škofu Evstorgiju, nato v Milan, kjer jih je vzel Friderik Rdečebredec in jih oddal kolinskemu nadškofu, z imenom Renauld de Dagrèle.

Popravi: V članku »Skrivnost svetlobe« (zadnja številka »Zis« lanskega leta) čitaj v drugem odstavku tretja vrsta novi pojavi in ne vsi, v sedmi vrsti istega odstavka pa *etrovih* valov in ne eternih. — V spis »Svobodna država Irska« (»Zis« št. 25. str. 685 ss) se je vrnilo par pomot. Tako mora biti »Great Britain« v ožjem pomenu znači Anglijo, Wales in Skotsko. Nadalje se mora glasiti: potomci Skotov, t. j. tistih Keltov, ki so...« Glede irskega jezika je treba vedeti, da je govorlo irščino l. 1890, le še 680.000 ljudi, danes (čez 40 let) vsakor še manj, ker irščina že dolgo časa nazaduje.

Stuart Wishing = J. B.

Ptič v drevesu

Kadarkoli govorim o tej zadevi s prijateljem Rhodesom, vselej se nejeverno nasmehne in reče: »Naključje!« Prijatelj Fleming pa samo zmaje z glavo, zmigne z rameni in molči. Jaz sam se nagibam k njegovemu mnenju. Zato bom rajši brez vsakega nadaljnjega uvoda opisal čudne dogodke, kakor so se izvršili 11. decembra 1905. Tega dne sem prejel pismo naslednje vsebine:

»Dragi Marriott! Ali Ti je danes — enajstega — mogoče priti v Gorling in ostati pri meni, dokler se Ti ljubi? Na prežo Te ne morem povabiti, ker je prehud mraz. Nekaj malega pa boš že lahko ustrelil in se tudi udeležil pravcatega božičnega lova na strahove. Da govorim resno — zasledujem namreč imenitno divjačino ter se nadajam, da bom tej pošasti poškopil pete (ali bolje peroti) še nočoj. Rhodes je pravkar brzjavil, da pride. Stori isto, ako Ti je mogoče. Več ustno. Tvoj vdani C. J. Fleming. P. S. Rhodes se odpelje ob 2.18 iz Paddingtona.«

Sklenil sem, da se odzovem vabilu in vlak ob 2.18 je vozil mene in Rhodesa, ki je bil kot častnik doma na dopustu, proti Gorlingu. Tam je naju sprejel Fleming z dvovprežnimi sanmi, zakaj snega je bilo precej. Pozdravil je naju radostno. Videti je bil zdrav in dobre volje, toda odklonil je pred večerjo vsak razgovor o svoji pošasti. Tako sva morala svojo radovednost brzdati in šele tedaj, ko je stala na mizi kava z likerji in je sluga ostavil nas same, je Fleming sprožil razgovor.

»Mislim,« je dejal, »da moram predvsem ugotoviti, da sem na duhu in telesu docela zdrav, kolikor morem to pač sam presoditi Ti se čutiš krivega, Marriott, kaj ne? Vem, da bi me vsak običajen človek smatral za blaznega že zaradi tega, ker verujem v pošasti ali strahove. Še bolj pa, če bi slišal to mojo povest. Daj mi, prosim, vžigalice!«

Zapalil si je smotko in nadaljeval:

»Pred šestimi meseci sem slišal, da straši v tej hiši; sicer ne straši v pravem pomenu besede, vendar pa naj za zdaj zadostuje ta izraz. Kakor vesta, se silno rad bavim z razkrivanjem raznih skrivnosti, in zato sem tudi to zadevo začel preiskovati. Ko sem zvedel, da ne stamuje v tej hiši nihče, sem jo s pose-

stvom vred vzel za tri leta v najem. Ker je bila na slabem glasu, sem jo dobil pod zelo lahкими pogoji. Kraj mi ugaja, vendar ima za zdaj nekatere slabe strani. Kakor se mi zdi, so sosedi mnenja, da je hiša zakleta in se posestvo zaradi tega ne more podedovati od očeta na sina. Če pa lastnik ali zakupnik nima sina, potem doživlja pač razne nezgode.«

»Ali je to dokazano?« je vprašal Rhodes lakonično.

»Kolikor mi je bilo mogoče zadevo zasledovati,« je odvrnil Fleming, »je to dokazano. Za časa svojega petmesečnega bivanja v tej hiši sem vse izčrpno preiskal. Pri dveh prejšnjih lastnikih sem poizvedoval osebno, pregledal pa sem tudi zgodovino enajstih drugih. Zadnji je živel tu neki Horace Starkey. Kupil je bil Gorlinghall, bival v njem nekaj časa in od njega sem ga jaz vzel v najem. Pred njim ga je neki Gapp dobil v zakup od nekega sira Jamesa Powella.«

»Zakaj ga je vsak tako hitro zapustil?«

»To zveš takoj. Le poslušaj! Starkey je samec in zato ga vprašanje sina-dediča ni zadevalo. Prizadet pa je bil na drug način — tako n. pr. sta propadli dve banki, v katerima je bil naložil večji del svojega premoženja. Gappu sta prav v tej hiši umrla dva sinova za legarjem. Sinu Jamesu Powellu (čigar poroka bi se morala vršiti v enem mesecu) se je na lovu zgodila nesreča in ohromel je popolnoma.«

»Golo naključje,« je pripomnil Rhodes.

»Mogoče; ne zanikujem tega. Kar poskušam dokazati, je dejstvo, da posestvo ni prehajalo od očeta na sina, kakor daleč sem mogel zasledovati njegovo zgodovino. Do sem, lahko rečemo, je moja povest neobičajna, zdaj pa nastopijo še nadprirodne sile.« In dvignil je list papirja. »Tu sem si zapisal okoren prevod nekih čudnih latinskih verzov, na katere sem naletel v neki stari zgodovini Gorlinga.«

Dal je list Rhodemu, ki ga je molče in temeljito pregledal ter ga potem izročil meni. Čital sem na njem nastopne verze:

Ko cerkvi se povrne,
kar vzel ji je zločin,

takrat v Gorlinghallu
bo oče in bo sin.

Zaslišal boš, čuj, dvakrat
svarilni ptiča glas,
ko zadoni še v tretjič,
takrat je zadnji čas.

»Hm,« sem dejal zamišljeno, ko sem bil prečital to čudno pesem. »to nam pojasnjuje zadevo do neke mere. Kletev je kazen za to, ker je nekdo ukradel cerkveno lastnino. Domnevam, da je to posestvo nekoč pripadalo cerkvi. Ali je morda v bližini kak star samostan?«

»Ti imaš prav, pa tudi ne,« je odvrnil. »Ne daleč odtod je bila opatija, toda to posestvo ni bilo nikoli last menihov.«

»Ali si o tem uverjen?«

»Popolnoma. Iz nekih zapisnikov in listin v župni cerkvi, ki je zgrajena tam, kjer je nekoč stala opatija, so razvidne meje njenega ozemlja. Kakor ti, tako sem tudi jaz prvotno kar planil po sklepu, da je moje posestvo nekoč pripadalo opatiji in da so ji ga pozneje odvzeli s silo. Skoraj pa sem spoznal svojo zmotno in ko sem še nekaj časa vztrajno iskal vzrok kletve, sem odkril čisto drugega.«

»No in kakšen je?« sem vprašal nestrpnost.

»V njem tiči zanimiv kos krajevne zgodovine. Pred večimi stoletji je živel v samostanu opat, ki je bil velik lopov. Njegovo zloglasno vedenje je bilo splošno znano in po nekoliko letih razkošnega in hrupnega življenja je neke noči pobegnul iz opatije ter vzel obhajilne posode s seboj. Bile so iz čistega zlata in zdi se mi, da se je po begu iz opatije, ki je le nekaj milj oddaljena, zatekel naravnost v Gorlinghall.«

»Zakaj?«

»Bil je jako dober prijatelj takratnega posestnika, sira Geoffreya Hasta. Nihče ne ve, kaj se je zgodilo med njima, toda drugo jutro so našli sira Geoffreya v bodalom v prsih, opata pa ni bilo nikjer. Ustno izročilo slika dogodek takole: Opat in sir Geoffrey sta sklenila, da ukradeta zlate posode. Opat naj bi izvršil tatvino in se za eno noč zatekel v Gorling. Zlato je nameraval pustiti siru Geoffreyu, ki bi naj ukrenil z njim vse nadaljnje, sam pa je hotel pobegniti v London ali kam drugam. Ko pa je napočil odločilni čas, je opat spoznal, da ne more zaupati svojemu razsodnemu drugu. Sprla sta se, opat je zabodel sira Geoffreya, potem pa je posode nekje skrnil ter utekel. Nikoli več niso slišali o njem.«

»Potemtakem so posode...«

»Nekje na mojem posestvu, če je moja domneva pravilna.«

»Ali si že kaj iskal?«

»Po hiši, da, drugod na posestvu še ne. Zemljišče obsega preko tri tisoč akrov. Vsega tega ne moreš preiskati.«

»No dobro, tvoja teorija se strinja s prvo kitico, toda kaj je z drugo? Kaj ima ptič pri tem opraviti?«

»Ptič,« je odvrnil Fleming z glasom, ki je pričal o naraščajočem zanimanju, »ptič je v tej zadevi najbolj privlačna stvar. Povest o lopovskem služabniku in zakopanem zakladu je stara kakor gore, toda čim naletimo na ptiča, je čisto drugačna.«

Umolknil je, posrebal kavo in nadaljeval:

»Upoštevati morata, da sem to zadevo raziskoval zelo temeljito. Proučil sem celo vrsto starih listin in nabral ustnih izročil od številnih starih domačinov. Ne bom vaju dolgočasil s podrobnim opisom svojih raziskovanj — navedel bom na kratko le izsledke. Ustno izročilo pravi: neki ptič, očitno iz rodu vranov, zakraka proti koncu leta trikrat. Lastnika ali zakupnika Gorlinghalla zadene velika nesreča, ako cerkev v teku naslednjih dvanaestih mesecev ne sprejme svoje lastnine. V to verujejo domačini prav trdno.«

»Toda kaj je smisel vsega?« je vzkliknil Rhodes.

»Vaščani si razlagajo stvar takole: ptič je opatov duh, ki skuša posode povrniti, odpraviti kletev in si olajšati kaznen.«

»Ali je ptiča že kdo videl?« sem vprašal.

»Mnogi izjavljajo, da so ga videli; to je v taki majhni vasi naravno. Sicer pa je tu nekaj bolj verodostojnih prič. Tako n. pr. zagotavlja Starkey, da ga je videl. Starkey je ali imeniten lažnik ali pa neustrašen mož. Tretjo noč, ko je začul krakanje, je stopil na teraso ter streljal nanj s puško.

»Ali ga je zadel?«

»Ne. Čudno pa je, da ga je zgrešil, saj slovi kot izvrsten strelec. Najbrž je nekoliko trepetal, tega pa ga nisem hotel obdolžiti. Ko se je ptič pojavil prvič pred oknom njegove spalnice — tako izjavlja Starkey — je imel silen občutek odvratnosti ali studa. In ta občutek se je pri naslednjih dveh prilikah še pojačil.«

»Kdaj pa se pojavila ta nepriljetna stvar?« sem vprašal.

»Trikrat na leto: devetega decembra, na obletnico dne, ko je opat izginil, potem enajstega in trinajstega. Zakaj prihaja tudi ta dva dneva, ne vem.«

»Devetega decembra?«

»Da, to je bilo predsinočnim.«

»Za boga!« sva vzkliknila Rhodes in jaz hkratu. »Ali si ga videl?«

Fleming je zamišljeno stresel pepel s cigare.

»V zadevah take vrste,« je dejal, »ne more biti človek s svojimi izjavami nikdar dovolj previden. Prelahko postane histeričen ali celo dramatičen. V resnici sem videl žival, ki je nalikovala krokarju. Ali je to bil tisti pošastni ptič — če vzamemo, da vobče obstoja — tega ne morem reči. Ptič te vrste je pač zaplahutal proti mojemu oknu ter zakralkal.«

»In ti?«

»Odpri sem okno ter segel po njem. Seveda ga nisem dobil.«

»Zakaj pa nisi streljal?«

»Nisem imel puške s seboj. Odkrito povedano, nisem takrat verjel v Starkeyevo povest. Toda te napake ne za- grešim v drugič.«

»Ha, ha!« se je nasmejal Rhodes, vendar je njegov smeh bil nekoliko prisiljen. »Če bi kdo verjel v te stare povesti o kletvah in čarovništvu, tedaj bi ti moral imeti srebrno kroglo, da zade-neš začaranega ptiča.«

V odgovor je Fleming segel v žep ter položil na mizo nekoliko svetlih šiber.

»Kaj — saj menda ne — — sem začeljal.«

»Da, da,« je odvrnil resno, »mnenja sem, da ne smem v tej zadevi prezreti nobenega sredstva. To so res srebrne šibre, nekaj vzorcev od čistih, s katerimi sem si pustil včeraj napolniti nekaj patron. Lahko me smatrata za blaznega, če že hočeta. Toda jaz gledam na zadevo s tega stališča: ako obstoja vobče nekaj čarovništvu podobnega, potem ima tudi stara misel o srebrni krogli svojo veljavo; ako je ptič — in k temu mnenju nagibam — morda samo vrana ali krokar izredne velikosti, ki leta slučajno krog hiše, potem ga bo srebrna šibra prav tako ubila kakor svinčena.«

»Sveta nebesa, človek!« ga je prekinil Rhodes. »Saj živimo v dvajsetem veku!«

»To je res,« se je nasmehnil Fleming. »o moji očitni nesodobnosti se ne bomo prepirali. Razložiti vama hočem še samo svoj bojni načrt. Ni potrebno, da prebdi-

ta tudi vidva vso noč. Jaz bom stražil pri odprtem oknu. Čim se pojavi naš prijatelj, ustrelim nanj. Važni spalnici sta tik moje in strel bo vaju prebudil. Ako slišita pok, skočita s postelje in pritčita k meni.«

»Mislim,« je dejal Rhodes, »da bi bilo dobro, če bi tudi jaz imel puško v sobi za slučaj, da poseti ptič mene.«

»Pa jaz,« sem pristavil.

»Poskrbel bom za to. Ali želite nekaj mojih posebnih patron ali — —«

»Vrag jih vzemi!« je planil Rhodes. »Če govoriš tako, se mi zdi, da živam v najtemnejšem veku. Daj mi dobro običajno patrono in popolnoma bom zadovoljen z njo.«

»Jaz prav tako,« sem se mu pridružil. Fleming se je ob njegovem hipnem razburjenju nekoliko nasmehnul, očitvidno pa ga je umel. Dejaj je samo, da bo izpolnil najino željo, in potem je nabejal govor na druge zadeve. Skoraj nato smo se preselili v biljardnico ter legli o pravem času k počitku. Kljub razburljivi povesti, ki jo je pripovedoval Fleming, sem hitro trdno zaspal.

(Konec prihodnjic)

NAPREDEK

Razglednica st je priborila v sodobni družbi ugledno mesto. Sedaj pa bo njena vloga še večja. Postala je fonografska. V Londonu izdelujejo razglednice, vsebuječe v obliki porfirnežane kožice, ki ne poveča njene debeline, majhen disk 9 cm v premeru. Ta disk deneš na fonograf in zaslišiš takoj prav čedno godbo. Za sedaj podajajo le serije glasbenih komadov. A pomislite, kako bo zanimivo, ko bodo individualni snimki omogočili taki lepenki, da ti bo na glas povedala novice, z istim glasom, s kakršnim jo bo na-

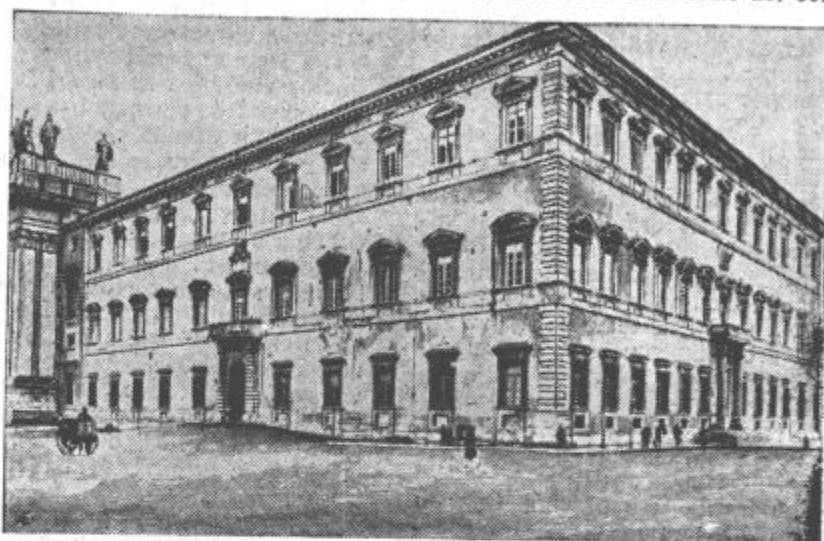
PRAZGODOVINSKI RUDNIK.

Na gričevju Dunajskega lesa blizu vasice Mauer na jugozapadu Dunaja so nedavno zasledili prehistorično najdišče kremenca. Kamen, ki ga tam dobivajo, nalikuje na videz roženini in geologi trdijo, da je edinstven v Evropi. Profesor Bayer, vodja prirodoslovnega muzeja na Dunaju, sedaj javlja, da je s številnimi ostanki dognal obstanek prazgodovinskega mesta v zvezi s kresilniškimi rudnikom, in sicer iz kamenite dobe. Neolitsko pleme, ki je izrabljalo ta rudnik — očitvidno precej vekov — je imelo dokaj napredno tehniko. Iz kremenca so delali orodje in posodje. Rudnik se je dokaj umno izkoriščal in po uspešni trgovini s kremenom — izvoz v tujino — je Mauer postal središče prazgodovinske omike. Najdenim okostjem je prof. Bayer prisodil okoli 5 milijonov let.

== Papež v Lateranu ==

Na Cvetno nedeljo 1615 se je vršila v Rimu prav posebna svečanost, ki je sicer obstajala samo v porušenju nekega zidu, vendar pa je pomenila nov ko-

bilo zadosti varno prirejati ceremonije v novem delu, se je vršila služba božja v stari, napol razdrapani cerkvi. Končno so pregradili novi in stari del cerkve.

Lateranska palača

rak rimske cerkve na poti do svetovne sile. Ko so porušili zadnji del stare bazilike apostolskih prvakov — da bi pridobili prostor za novo Petrovo cerkev — se je spremenil prvi del v hodnik, ki je bil na enem koncu odprt. Ker pa ni

Kdor je pred 1605 vstopil v baziliko s Petrovega trga, je moral najprej po častitljivem dvoru, preden je stopil v ostanke stare dolge ladje, ki je bila pravcati mavzolej papežev. Proti zapadu, kjer je stal nekoč stari glavni oltar,

Papež moli v lateranski baziliki

je bila cerkev pregrajena z gladkim zidom. Treba je bilo iti skozi mala vrata v zidu in naenkrat je stal človek sredi sijajne, majestetične in visoke nove cerkve. Ko so pričeli graditi novo dolgo ladjo (od 1605 do 1615), so pustili pregrajo. Šele potem, ko je bilo pred njo in za njo vse gotovo, so jo na Cvetno nedeljo porušili. Verniki, ki so prišli v cerkev, so nepričakovano stali v novi sijajno opremljeni cerkvi. Nova cerkev je obsegala vso površino stare bazilike ter je nad tri stoletja popolnoma zadoščala zahtevam duhovnega svetovnega gospodarstva.

* * *

zgodovinarjev šele od tega trenutka naprej.

* * *

Velik skok v javnost in prvi nastop krščanske umetnosti v svetovni zgodovini je v zvezi s spreobrnitvijo cesarja Konstantina, ki je bil sicer krščen šele na smrtni postelji, kj pa je dal kristjanom že mnogo prej popolno svobodo. Rimska cerkev mu je dolžna zahvalo za zgraditev obeh najvažnejših bazilik, vatikanske in lateranske, in za poklonitev lateranske palače, starega sedeža že v Tacitovih analih in v Petronijevih satirah omenjene patricijske rodbine, ki je postal tako uradni sedež rimskih ško-

Svečana razsvetljava cerkve sv. Petra

Kdor hoče razumeti, zakaj si je papež izbral Lateran za cilj svojega prvega izhoda z lastnega vatikanskega državnega ozemlja, se mora razgledati z zgodovinskega kraja v nekdanjem cirkusu cesarja Nerona (ki se imenuje Apud Sanctum Petrum) po celem večnem mestu. Najprej si je ustvaril krščanski Rim podzemna bivašišča in tajen jezik s slikami za vse ono, česar ni mogel javno izgovoriti. Izven katakomb se pojavijo krščanske slike in predvsem tudi mozaiki šele v času Konstantina. Kronika papežev zamore vzbuditi zanimanje

fov. V palači je bila zgrajena mogočna bazilika, ki je bila prvotno posvečena Odrešeniku samemu, pozneje pa njegovemu predhodniku Janezu Krstniku. Že od nekdanj je veljala kot prva in najodličnejša cerkev Rima in vsega krščanstva. Še danes je vklesano na njenem vročelju: Omnium Ecclesiarum MATER et Caput. (Vseh cerkva mati in glava). V njeni bližini je stala v srednjem veku rimska volkulja, poleg nje pa je sedel na konju plemeniti cesar Mark Avrelij, ki so ga v 16. stoletju prenesli na Kapitol. Srednjeveški Rimljani so sma-

traj ta kip za spomenik cesarja Konstantina. Prvo poročilo, da je stara patriaršijska hiša Lateranov služila krščanskim namenom, izvira iz l. 313., ko je zboroval v njej prvi rimski koncil.

V poznejših časih je bil Lateran vedno sedež škofovske in knežje oblasti rimskih papežev. Lateranska cerkev je prava rimska katedrala, čije posest podeli škofu šele popolno dostojanstvo. Naziv »papež« so imeli rimski škofje že v 5. stoletju. Od 8. stoletja naprej so podpisovali tudi svoje bule s tem nazivom, kateremu so pričeniši z Gregorjem Velikim dodali še naziv »hlapec, hlapcev božjih.« Poleg tega se pojavijo tudi nazivi »namestnik božji«, »namestnik Kristusov« in že zgodaj tudi staropoganski »Pontifex Maximus«, naziv, s katerim so se odlikovali nekoč vrhovni svečeniki rimske državne vere in od Cezarja naprej rimski cesarji.

Posest lateranske škofijske cerkve je bila cerkvenopravna najnost. Papeško posest Laterana imenuje Moronijev »Dizionario Ecclesiastico« — »ceremonijo, s katero prevzamejo papeži v posest svojo lateransko prabaziliko kot katedralo svoje rimske škofije.« Pravi pomen posesti je v tem, da Lateran ni samo rimska katedrala, temveč škofijski sedež, s katerim je po nauku rimske cerkve v zvezi pravica duhovnega svetovnega gospodstva.

Trije akti določajo pričetek novega pontifikata: izvolitev, kronanje in prevzem lateranske posesti, katero so posestniki celo v času babilonske sužnosti papežev v Avignonu. Ta svečani tretji akt, ki se je vršil običajno popoldne na prvo nedeljo po kronanju, se je polagoma zelo razvil. »Liber Pontificalis« ga označuje še za neprisiljen izraz ljudskega navdušenja. V 12. stoletju pa je poseben ceremonijal spremenil ta akt v urejeno svečanost, ki se je z malimi spremembami ohranila vse do Pija IX. Poznejši papeži, ki niso več zapustili Vatikana, seveda niso mogli praznovati te svečanosti.

Papeži so se ob marsikateri priliki pokazali ljudstvu, toda nobena prilika ni mogla biti tako svečana kakor prevzem lateranske posesti. Že velika razdalja med Vatikanom in Lateranom je nudila sijajno priložnost za fantastično bogat nastop. Med grmenjem topov z Angelskega gradu je korakala procesija čez Angelski most mimo rimskega sodnega trga, zavila v osrčje Rima in se vila po

nešteti ozki ulicah, dokler se ni prikazala v ravni črti sedanjega Corsa Vittorio, s katerim so v osemdesetih letih prodrli stari del mesta. Najprej je prišla procesija v četrto Banchi, kjer so prebivali v renesančni dobi največji bogataši Italije. Kralu potem je mogel novi papež videti Pasquinov kip, antični torso, na katerem so bili skozi stoletja v okrilju teme nalepljeni zasramovalni oglasi, ki se niso ozirali niti na papeža.

Prva točka za odpočitek papeževe procesije je bila na Kapitolu, kjer je senator, vrhovni načelnik mestne uprave, izkazal čast novemu papežu kot gospodarju države. Onstran Kapitola je prišel papež na kraj, kjer se je spuščala pot procesije strmo v nižino, v kateri stoji Kolosej, k Titovemu slavoloku. Tu so ga morali od l. 1644. dalje pozdraviti Judje, ki so prebivali v Rimu. Prej so se morali postaviti pri Angelskem gradu, kjer so bili izpostavljeni javnemu zasmehovanju. Celo papež sam ni bil prijazen z njimi. Sprejel je od njih židovske postave, nato pa je izjavil rabinu, da je norost čakati na Odrešenička, čigar toliki in toliki (po številu) naslednik stoji pred njim.

Sicer pa je moral papež računati z različnimi neprijetnimi običaji in tradicijami. Ljudstvo je vsakikrat po izvolitvi novega papeža izropalo stanovanje, kjer je prej bival kot kardinal. Ljudstvo si je prisvojilo tudi konja ali osla ali nosilnice, ki se je je posluževal papež med procesijo. Včasih je papež, da se izogne roparski sceni, stopil z osla že pol milje pred Lateranom in šel peš dalje. Ogromne množice niso ovirali z zaprtjem dohodov, za kar ni bilo niti dovolj policije, temveč so jo držali v šahu z razsipanjem nalašč v ta namen kovanih srebrnih novcev. To je na množice veliko bolj vplávalo nego sijaj papeževega nastopa.

Svečanost v Lateranu je le razširjen sprejem posesti katerekoli cerkve po novem župniku. Pri vstopu papeža v predvorje, kjer so bili nekoč zbrani tuji diplomatje in rimski plemiči, so pretrgali pred njim verigo, ki je zapirala dohod in mu izročili ključe od bazilike in lateranske palače. Nato so nesli papeža pred glavni altar, kjer se je izvršil pravi akt prevzema cerkve.

Sedanji papež ni vzel Laterana v posest s srednjeveškim pompom minulih stoletij, temveč z jubilejno proslavo

svojega svečeništva. Ako ni hotel ali mogel obnoviti starega sijaja, je vzrok tudi v tem, da papež ni več državni gospodar Rima — kajti poleg njega je še drug suveren, prvič po razpadu zapadnorimskega cesarstva. Pri vsem pa je

morda tudi dobro znamenje za bodočnost, kajti odpoved nepotrebemu pompu ni samo v duhu našega časa, ampak tudi jasno, čeprav tiho priznanje položaja, ki ga je ustvarila lateranska pogodba.

V deželi

vzhajajočega solnca

Ni dežele na svetu, ki bi očitovale toliko romantike in poezije kakor Japonska. Povzdig Japoncev v kulturnem življenju jih ni prav nič odtujil njih narodnim šegam in običajem. Ostanke stare kulture so se ohranili do današnjega dne deloma zaradi vere, deloma iz tradicije. Celo evropski Japonec je podvržen vražam in se zvesto drži ritualnega postopka, preden prime za delo. Isto stori tudi potem, ko je delo končal. Baš ti ostanke stare japonske kulture obdajajo Japonca z dihom romantike. Nam Evropcem manjka prilagodljivosti, da bi popolnoma doumeli psiho izvenevropskih ljudstev. Japonska in njeni hokus-pokusi so nam uganka, ki je ne bomo nikoli razrešili do kraja. In sicer uganka, spričo katere nas obletavajo najrazličnejše predstave. Te stvari skušamo doumeti s čustvom, z razumom pa jih ne moremo zapopasti.

Kakor nobeno ljudstvo v Evropi je Japonec gostoljuben in rad odpre svoje duri tujcu. Doma pogosti povabljenca kakor more. In človek, ki pride v japonsko hišo, zadržno sklene, da bo gostoljubnost izkoristil do skrajnosti — samo zategadelj, da bi kaj več izvedel o deželi in ljudeh. A Japonec je zvit ter molči o sebi in svoji domovini. Gosta sprejme z veliko pohvalo, poje mu naravnost himne, ki veljajo evropskemu napredku in njegovemu genialnemu duhu. Tudi mu glasno stiska roko ter na ta način izpričuje, kako zelo spoštuje in ceni belo kožo njegovih rok, ki velja na Japonskem za nekaj odličnega. Evropec je na ta način ukanjen baš za tisto, kar ga najbolj zanima: izključen je od tiste objektivnosti opazovanja, ki mu je bilo namen in svrha, ko je prestopil prag japonskega gostitelja.

V razgovoru z Evropcem je Japonec ljubezljiv, da, naravnost podložen. Tako

se opazovalcu čedalje bolj izmikajo japonska tla. Kmalu spozna, da je prav za prav on tisti, ki je potegnjem. In ne le prijaznost hišnega gospodarja, tudi vdanost poslov ustvarja v gostu tisto ozračje, ki se začne z navdušenjem in konča s simpatijo.

Tujec, ki stopi v japonsko hišo, sezuje v predsobi čevlje in natakne sori-je, slamnate sandale. Hišni gospodar ga nato vljudno prosi, naj odloži težo svojega telesa na blazinah, s katerimi so podložene klopi. Okolu peči posede vsa družba čepa v krogu in japonski gostitelj ponudi najprej grenek čaj.

Zabava je zelo enolična in ne teče gladko, temveč se zatika. Gostitelj pazi na to, da tujec čim manj izve o njem in Japonski. Na neposredna vprašanja odgovarja po ovinkih in zelo nedoločno. Japonec namreč ljubi nepomembno zabavo, ubijanje časa in govori o nevažnih in brezpomembnih stvareh, ki evropskega gosta utrudijo. Vsemu, kar pove, pa skuša dati čimbolj vodeno barvo, da na ta način zataji svojo osebnost. Nesan, mlajša služkinja, ki opravlja najnižja opravila v hiši, prinese po čaju na črnem lakiranem podnosu celo serijo svojevrstnih jedi v majhnih skodelicah, ki izgledajo zelo čudno in vabljivo. Ta mnogovrstnost jedi je nekakšen hors d'oeuvre, samo s to razliko, da so te jedi pripravljene na japonski način. Na pladnju so ribe, pripravljene na najrazličnejše načine, japonski raki, najokusnejša vrsta jastogov in tsukemomo, oparjeno sočivje, suho in sveže sadje. Vse to čaka v skodelicah, ki jih nenehoma podajajo v krogu. Kakor garniramo pri nas jedi samo zaradi optičnega učinka, delajo tu tudi Japonci. Stvar pa je pri njih ta, da garnirajo vse jedi z rižem. A medtem ko mi nas odrinemo dodatek li

kraju, velja riž na Japonskem za sveto jed in ga je treba použiti do zadnjega.

Namestu našega jedilnega pribora uporabljajo Japonci palčice. Treba pa je že velikanske spretnosti, da se Evropec privadi temu načinu zavživanja jedi. In medtem, ko se uri v tej tehniki, občutno trpi razgovor. Tu poseže vnies

Japonke pri obedu

s pravo angelsko potrpežljivostjo obasan, najstarejša služkinja v hiši. Vredna je res vsega občudovanja, ko nevtrudno pripoveduje o svoji domovini in mladih letih. Nepopisno je vztrajna in njena beseda poživlja družbo. Pri tej priliki izve gost za marsikakšno podrobnost iz življenja japoskega ljudstva. In kar gosta skoro osupne, je, da živi ta gospodar in posej v naravnost prija-

teljskem razmerju. Služkinje ostanejo ponavadi do konca svojega življenja pri hiši.

Glavna jed je riž, k njemu servirajo zopet ribe, posebnost obroka pa je jegulja, ki jo ponudijo na koncu. Potem pa nalijejo v skodelice čaja, da se posoda nekako umije in očisti, zakaj od riža se ne sme zavreči niti rižek.

Evropec se najbolj čudi japonski navadi, ki naj izpriča, da mu je jed posebno teknila. Začne se oblizovanje in mlskanje in čim glasnejše se razlaga, tembolj je dokaz gospodarju, da je povabljenca res imenitno pogostil. Japonci so v mlskanju nedosegljivi mojstri. Ko se gostje namlaskajo in obližejo, jih vodi gospodar v sosedni prostor. Japonska hiša je namreč tako urejena, da samo premakneš steno iz papirja, pa si tu ali onstran stene, v večji ali manjši sobi. Tukaj že čakajo gejše v krasnih kimonah. Odkod so prišle? Gostitelj jih je najel v čajarnah. Prišle so z instrumenti, posedle po preprogah in začele zabavati goste. Začne se godba.

Gejše niso, kakor često mislimo pri nas, dekleta veselja. Često se najdejo med njimi deklice visokega rodu in časti. To so dekleta, ki so jih starši kot mlade deklice prodali v čajarne, kjer so dobile poduk v glasbi in lepih umetno-

Moderna japonska umetnost: »Japonska dekleta« (slika gđc. Nemere)

stili. Medtem ko se razlega glasba, Japonec pozorno posluša govor muzike, pri tem pa kadí pipico, čije glavica je komaj tako velika kakor konec človeškega prsta

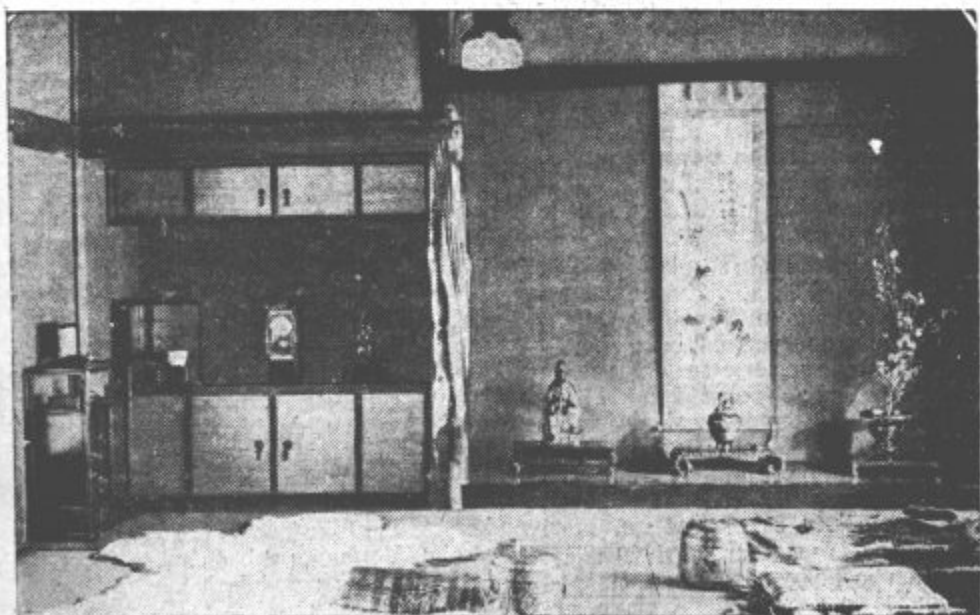
medtem še vedno razlega godba, japonske melodije, iz katerih vre melanholija, neizpolnjena ljubezen in pričakovanje ter hrepenenje.

Gejše pri igri in plesu

Preden se gost posloví, mu gostitelj razkaže še svoj vrt, ki stoji poleg hiše. V njem rasto pritlikava drevesa, tam so majhna jezercá, umetne rečice, majčkenni mostički, pisane loke, katerih se Japonci otroško veselí. Iz papirne hiše se

Japonska je za nas uganka, metulj, ki leta od cveta na cvet in se nasrka iz vsake čašice medu, pri tem pa je zaman trud vsakogar, ki ga je skušal ujeti. — (Glej tudi članek »Čajne ceremonije na Japonskem«, »Žis«, knjiga V., str. 208.)

Japonska sprejemnica

Frederik Boutek

Neznanka

Zmračilo se je in začelo snežiti. Gospod de Loimbre ni vzpodbadal konja. Bilo mu je prav, da je žival stopala počasi. Vračal se je iz gozda, z vsakdanjega sprehoda, in ježa ga je bila okrepila in poživila.

Živel je samotno življenje samca v malem gradu, kjer je prišel na svet pred sedem in štiridesetimi leti. Ne da bi kdaj posebno mislil na smrt, je vendar bil preverjen, da bo v tem gradu sklenil svoje življenje. Živel je srečno, dasi osamljeno. Med zvestimi služabniki se je počutil zadovoljnega. Od svojega imetja ni trošil nič. Ne zato, ker je bil skop, o ne! Prilika, da bi trošil denar, se mu še ni bila ponudila v življenju.

Gospod de Loimbre je bil plah mož, dasi je ta lastnost bila v očitvidni opreki s fizično zunanostjo njegovega telesa, ki je bilo močno in jako. Ljubil je nad vse svoje njive, gozdove in je hodil na lov. Za Pariz se ni brigal. Celo svojih sosedov ni obiskoval. Počutil se je dobro samo v samoti in drugačnega življenja, kakor je bilo to, ki ga je bil živel, si vobče ni mogel misliti.

Pred njim so se odprla težka železna vrata parka. In tam daleč na dnu parka je zasijala luč v širokem traku. Razlivala se je skozi okno jedilnice, kjer je gospod de Loimbre običajno sedel pri mizi. Večerjal je zgodaj, po večerji je čital, toda ne dolgo. Navadno mu je že prej objela ude sladka utrujenost po ježi. Sedel je v udoben starinski stol, si prižgal pipo in se pogreznil v razmišljanje. K počitku je legel zgodaj, da je mogel vstajati zarana.

Ko mu je služabnik sezul škornje in se je preoblekel, je stopil v jedilnico s hrastovim pohištvom. V velikem kaminu je že radostno prasketa ogenj. V pričakovanju tople večerje se je zavalil v starinski naslanjač poleg kamina. Po vsem životu se mu je razlivalo nekaj prijetnega in mehkega. Užival je v zavesti, da je zadovoljen in srečen, miren in harmoničen kakor malokateri ljudje. Tako je sedel in čakal večerje, stari služabnik pa je medtem pogrinjal mizo. Nenadoma je pozvonil zvonec. Gospod de Loimbre je naglo dvignil glavo, psi pa so renče skočili pokonci.

»Pogledal bom, kaj je,« je rekel stari sluga in odšel k vratom. Kmalu se je vrnil in povedal, da stoji pred vrati neki šofer, kateremu se je pripetila avtomobilska nezgoda.

»Seveda, nezgoda!« je zamrmral de Loimbre. »Avtomobilisti imajo neprestano nezgode.«

Bil je namreč ljut nasprotnik avtomobilov, ker je ljubil konje, samo konje. Zaradi njih je mrzil avtomobile in avtomobiliste.

»Potniki se nimajo kam zateči, milostivi gospod!« je nadaljeval služabnik. »Šofer računa, da mu bo mogoče popraviti defekt v dveh urah. Vzrok, da prosijo naše pomoči, pa je prav za prav neka dama, ki je med potniki. Ona vas prosi, da ji dovolite stopiti v hišo, da ne bo zmrzovala zunaj.«

Gospod de Loimbre je zapovedal psom pokorščino in odvrnil:

»Seveda, če je tako, naj izvoli vstopiti!«

Vendar ga je natihem jezilo, da ga tuja družba moti v njegovem dličnem miru. Vest, da pride v njegovo stanovanje ženska, pa ga je še posebno vznemirila.

Ključ jezici, ki ga je popadala, je vendarle vljudno stopil do vrat in videl, kako prihaja po dolgem hodniku v kožuhovino oblečena dama. Na krznu so ležali sneženi kosmiči. Ko se je zrla po sobi, je rekla s prijetnim glasom:

»Dober večer! Rešili ste mi življenje. Popolnoma sem ozebla v noge...«

Z vljudno prošnjo, naj oprostí početju, je sedla h kaminu in iztegnila nožice z lakastimi čevlji proti ognju.

»Imeli smo smolo, da se je v stroju nekaj pokvarilo...« je začela čevrljati v toplem tonu. »Nadejala sem se, da bomo kje medpotoma izstopili in večerjali, toda napaka nam je pokvarila tudi to. Naš račun, da bomo ob desetih že doma v Parizu, se nam je docela pokvaril. In tam čakajo name! Ne morem vam dovolj izraziti svoje hvaležnosti, ker ste me tako ljubeznivo sprejeli pod streho. Verjemite mi, da mi je kar odleglo, ko sem ugledala luč.«

Govorila je hitro in brez zadrege, kakor bi se v tej hiši počutila domačo.

»Milostiva, zelo sem srečen, da vam morem pomagati v tem položaju,« je dejal gospod de Loimbre. Bilo bi res strašno, če bi morali v snežnem metelju čakati na popravilo sredi ceste...«

»Kako lepi so vaši psi!« ga je čez čas prekinila in pogladila eno izmed živali po glavi.

»Kaj ne, da so lepi? A tudi pametni so zelo!« je pripomnil gospod de Loimbre.

»Oprostite in dovolite... rada bi slekla kožuh... Tu je tako prijetno toplo...«

Odložila je kožuh in klobuk, iz volnene torbice pa je vzela ogledalo ter si začela popravljati lasje. Lice si je napudrala, ustnice pa načrtala s črtalom.

Gospod de Loimbre jo je opazoval. Motreč neznanko, ga je navdalo svojevrstno razburjenje, ki se le včasih poloti človeka. Zdelo se mu je, da še ni videl takšne ženske. Odloživša kožuh, je stala pred njim v obleki iz zelenega baržuna, ki se je tesno oprijemala njenih zalitih, vendar vitkih udov. Pri vsakem gibu je dobila njena postava poudarek popolnosti in elegancje. Obraz so ji obrobjali temni lasje, oči so bile velike in svetle... plave ali zelene? Gospod de Loimbre ni mogel tega natančno povedati. Dovršeno našminkana se je morda videla mnogo mlajša, kakor je bila v resnici. Okoli nje se je širil omamni vonj dišave.

»Kdo bi utegnila biti?« se je natihem spraševal de Loimbre. Radovednost ga je razbičala, da so mu gorela lica. Ponovno ga je prevzel val nenavadne pojnosti.

Okrenil se je in videl, da jo je preveč očividno motril. Zardel je gori do ušes.

»Ali bi mi hoteli izkazati čast, da sedete k mizi in večerjate z menoj?« je vprašal lepo neznanko z največjim spoštovanjem.

»Zelo drago mi bo, hvala!« je odvrnila neznanka. »Naj bom odkrita in povem naravnost: že dolgo čakam na ta poziv, ker medlim od lakote. In še nekaj! Ne jezite se, če vas prosim kakšneka prigrizka še za mojega šoferja Lilienna.«

Govorila je, kakor bi bila doma. In njena lepota, njen čar, njena dražest in dišava, ki je puhtela od nje medtem ko je odpirala svoja vabljiva usta, vse to je delovalo na gospoda de Loimbrea tako močno, da je čutil, kako ga nekaj

tišči v grlu. Sedel je nasproti za veliko mizo, služabnik pa je pogrnil za dvoje oseb.

»Bojim se, da vam moja skromna večerja ne bo dišala,« je pristavil z zmedenim glasom. Služabniku je dal naročil, naj prinese jagnjetino z obložki.

»Prevelike skrbi si delate zaradi mene« je dejala lepa neznanka. Začela je jesti in je jedla z nepopisnim tekotom, med jedjo pa povedala to in ono in gostitelja je vse zanimalo.

Ne da bi zinila besedice o sebi, je spretno uvijala Loimbrea in ga spraševala po tem in onem iz njegovega življenja. Predstavil se ji je in ji je začel pripovedovati vsakojake stvari. Še nikoli ni govoril o sebi s kakšno žensko. Zdelo se je, kakor da ga je prevzelo nekaj, česar še ni čutil odkar živi. Ona, lepotica, neznanka ga je predruščila... V dobri uri je postal iz čemernega samotarja zgovoren in veder človek.

Večerja se je bližala kraju. Neznanka si je natočila šilce likerja, vzela iz etujia cigareto in si jo prižgala, potem je ponudila zlato dozo še gospodu de Loimbrea, ki se seveda ni upal prižgati dolge pipe.

Govorila je:

»Vi torej živite tukaj sami samcati sredi gozda?... Mično in dražestno, zares imenitno! Ta starinska soba je res taka, da napravi človeka povsem drugačnega. Če bi živela tu, bi morala tudi jaz pozabiti na daljni, ljubljeni Pariz...«

Sanjaje je spremljala z očmi kolobarje dima, ki so se veržili v zraku. Gospod de Loimbre jo je motril, gledal je njene oči, njena usta, spremljal je njene kretnje, opazoval je njene prste, beli vrat, ki se je po labodje vzpenjal kvišku. In bolj in bolj so ga opajale te linije in zdelo se je, da ga prevzema eno samo čuvstvo. Bilo mu je, kakor da je šele sedaj zapopadel smisel svojega življenja...

»Šofer sporoča milostivi gospe, da je vozilo popravljeno,« je javil služabnik, stopivši skozi vrata.

Neznanka je vstala.

»Dovolite, da se vam zahvalim za gostoljubnost...«

Tudi gospod de Loimbre je vstal. Čutil je, kako mu kri izginja z lice.

»Tako ne smete oditi odtod...« je drhtel njegov glas.

Neznanka je začudeno pogledala gostitelja.

»Res ne smete od mene... Izgubil bi nekaj dragocenega, če bi odšli tako nenadoma... Prosim vas, ostanite še malo, vsaj še malo...«

Gledala ga je, kako stoji pred njo visok in silen kakor orjak. Morda se ga je tudi bala. Vendar tega ni pokazala.

»Ostanite!« je medel on. »Poglejte, vi ste mi dali spoznati resnico... Povejte vsaj, kdo ste... V Pariz pojdem in vas poiščem... Kaj ne, da ste igralca? Kje nastopate, prosim?«

Zamahnila je z roko in se poslovila:

»Zbogom, zbogom! Tajmstvenost najinega srečanja samo stopnjuje doživljaj tega večera... Zbogom in še enkrat hvala!«

Ogrnila se je v kožu in stekla k avtomobilu, ki se je takoj premaknil z mesta.

Gospod de Loimbre je stal kakor ukopan. Žerjavica v kaminu je tlela. Zdaj pa zdaj se mu je vtrgal iz grla globok vzdihljaj. In z očitvidno naslado je vdihaval dišavo, ki je z njo neznanka napolnila sobo.

Poklical je služabnika in mu naročil, naj pripravi vse potrebno, ker namerala naslednjega dne odpotovati v Pariz.

»Da... našel jo bom... Moram jo najti... Tako lepa je, elegantna, tako vabljiva...«

Bilo mu je, kakor da je šele sedaj odkril žensko in moč ljubezni z žarom mladeniča, ki zahteva od življenja svoj delež.

Inž. P. Erwine

Nočno delo v Fordovih tvornicah

Henry Ford

Ime Ford ima za ves svet nekakšen magičen zvok. Milijonom ljudi pomeni čarodeja, ki siplje avtomobile trumoma iz rokavov. Ford je prorok nove dobe, tiste, ko bodo imeli vsi mnogo denarja in malo dela.

Kako izgleda ta reč v resnici? Da bi to izvedel, sem prišel neko jutro na dvorišče tovarne Ford River Rouge, ki meji na enonadstropno poslopje, kjer sprejemajo delavce. Navzlic rani uri — bilo je komaj ob 4. zjutraj — in začelo se je šele daniti, je čakalo tam že kakih 80 brezposelnih. V dolgi vrsti so sedeli ali ležali vzdolž železne ograje. Nekateri so spali, zaviti v plašče, kar na tleh. Drugi so pušili ali pa kakor v sanjah gledali predse. Le tu in tam je kdo rekel besedo. Sedel sem na svoj prostor in začel motriti sosede. Ogromni črnc, z mišicami težkega atleta, je spal in se mu ni niti sanjalo, kaj ga čaka. Tam na drugem koncu je bilo nekaj prav pustih tovarišev.

Dvorišče je bilo kakih sto metrov dolgo in prav toliko tudi široko ter obdano z železno mrežo. Vzdolž te mreže se je vila vrsta, ki je kmalu obkrožila ves prostor. Poleti in pri lepem vremenu ni to nič strašnega, a lani po-

zimni, ko je rabil Ford 30.000 novih delavcev, jih je čakalo na tisoče vsako noč v snegu in ostrem mrazu, samo da bi prišli na vrsto prvi.

Meni nasproti stoji dolga vrsta koksovih peči, v katerih predelujejo premog iz Fordovih rudnikov v koks. Vsakih par minut se odpre ena izmed peči in temnordeče žareča vsebina se vsuje v podstavljeni voziček, ki se odpelje takoj z njo k prostoru za gašenje. Od tam vozijo koks avtomatično k plavžem. Voz se premika sem in tja in ko je peč odpravljena, že čaka drugi na svojo službo.

drugim srečnikom, ki so stali na posebni strani in sem še slisal, kako je mož pri oknu zavrnil velikana-črнца. Ta pa ni vzel stvari tragično, ampak se je zarežal, da je njegov smeh odmeval še daleč sem s ceste.

Nas so medtem odpeljali v sprejemni urad. Napisali so moje ime brez posebne težave. Dali so vsakomur številko, majhno, kovinast znak, kakršnega morajo nositi vsi Fordovi nameščenci v tovarni na delu. Za tvornico nisem pomenil odtlej nič drugega kot številko A 4510, tudi v primeru, da bi delal pri tvrdki več desetletij.

Henry Ford (zadnji na sliki) v družbi dveh nekdanjih sošolcev pri posetu vaše šole v Dearbornu, ki jo je obiskoval pred več nego 50 leti

Končno, ob devetih zjutraj, se začne tudi pri nas gibanje. V ravni vrsti gremo skozi vhod, kjer vprašajo vsakogar: »What's yours?« (Kakšen polklic?) »Rezkar,« sem odvrnil jaz tja v en dan, čeprav sem samo nekaj ur stregel stroju za rezkanje. Ampak prevelika skromnost v zahtevkih te napravi v Ameriki samo sumljivega. Mož za okencem je bežno pogledal name. »Kje ste bili zaposleni v zadnjem času?« je vprašal. Povedal sem ime velike newyorške tvrdke. »All right,« sem dobil v odgovor. To je rešila beseda za vsakogar, ki išče dela pri Fordu. Pridružil sem se

Naložili so nas kakih dvajset ali trideset v »bus« (avto), da nas razdele po delavskih revirjih. Modrost te metode je očitna, zakaj tovarna River Rouge je velika kakor mestece in samo za to, da jo prehodiš, rabiš najmanj pol ure. Pri tako zvanem Motor-Buildingu so me izkrcali in izročili vodniku. Dvorana je nizka, pač pa pol kilometra dolga in več sto metrov široka. Šli smo po hodniku, dovolj širokem, da bi po njem lahko vozili Fordovi traktorji. Na naši desni in levi je bilo dobesedno na tisoče strojev.

Slednjič sem dosnel na cilj. Vodnik me je izročil bodočemu predelavcu.

dolgemu Američanu. Pokazal je na dva stroja in znil kratko: »Pridite v ponedeljek opolnoči«. Tableau! Torej nočno delo! To mi nič ne ugaja. Moj spremljevalec se je nasmehnil in rekel: »Vsi, kar nas je tu, imamo nočno delo. Tvor: nica obratuje nepretrgoma pet (sedaj že šest) dni. Vrstijo se trije posadi, vsak dela osem ur. Nihče ne ljubi nočnega dela, zato se menjavamo vsakih štirinajst dni.« To je zvenelo že prijazneje.

Porabil sem troje prostih dni, da sem se malo ozrl po Detroitu. V ponedeljek sem prišel na delo. Tvorница napravi ponoči poseben, neprijazen vtis tudi tedaj, če je postalo vse drugo človeku vsakdanje. Ob tej ne preveliki svetlobi je podoba kakor bi segali stroji v neskončnost, kakor bi živele transportne verige nad našimi glavami svoje lastno življenje. Nekateri oddelki uporabljajo zelenkastosinjkasto luč, tako zvano dnevno svetlobo. V tej razsvetljavi se zdijo ljudje kakor pošasti. In poleg vsega tega nikoli ne neha ropotanje, žvižganje in nabijanje tisočerih strojev.

Preddelavec mi pokaže moje delo. Na desni in levi stoje v dveh vrstah stroji, drug tesno poleg drugega. Med njimi je komaj prostora za dva moža. Stroji delujejo avtomatično in obstanejo sami od sebe, če so dovršili delo — vrsto nazobčanih koles iz jeklenih plošč. Delavci nimamo druge naloge kakor da vzamemo gotove komade iz strojev, položimo vanje nove plošče in zapremo pripravo, nakar začne stroj obratovati sam od sebe. Trije ali štirje služimo celemu tucatu strojev.

Tu bi rad opozoril še na neko napako. Vsi, ki opisujejo Forda, govore mnogo o delu s »tekočim trakom«, to se pravi o delu, med katerim se izgotovljeni kos podaja delavcu iz rok v roke, da dovrši vsak na njem tisto, česar je več. V času, ko stoji trak pred njim na miru, ima izvršiti to, za kar je najet in plačan. Na ta način je nemogoče, da bi kakšen kos izginil. Ampak na ta način dela pri Fordu samo omejeno število oseb, znabiti 15 odst. Ford je pač ta »princip« iznašel, ga izpopoimil in ga prepustil strojni industriji.

Delam in odgovarjam na vprašanja tovarišev: Odkod si prišel, kako dolgo si že v Ameriki, kje stanuješ? itd. V Fordovih tvornicah so ljudje z vseh vetrov. Japonci in Kitajci, Španci in Irci, Indijci in južni Američani. Nekoč sem

naletel v tvornici tudi na pristnega Parizana. Le pristni Američan je redkost v Fordovem podjetju. Narodnosti se prenašajo med seboj prav dobro in poučno je opazovati, kako v Ameriki hitro izginejo razlike med tistimi Evropci, ki bi se na evropskem kontinentu med seboj nelahko prenašali.

Delo, ki samo ob sebi ni težko, mi ne gre lahko od rok, ker nisem še vajen tega, za kar sem najet. Zato pa mi rade volje pomaga sosed.

Četrť na štiri. Vsak pusti delo tam, kjer je, in teče, kolikor more, k srednjemu izhodu. Odmor za zajtrkovanje. Samo četrť ure — za zamudo torej ni časa! (V nasprotju z drugimi podjetji, kjer sem delal, se pri Fordu tudi ta čas računa v delo). Na hodniku so se razvrstile medtem cele kuhinje. Dobiš lahko kavo, mleko, obložene kruhke ali cele zavitke z zajtrkom. Vsak kupi to, kar mu najbolj diši. Potem si poišče prostorček, sede na vrečo ali zaboj in začne srkati tekočino in gruditi kruh. Malokdaj se oglasi med zajtrkovanjem beseda. Le tu in tam slišiš moža, ki kolne svoj »prekleti nočni posad«. Zlasti za poročene je to delo neprijetno. Podnevi namreč jedva morejo spati.

Nazaj na delo! Počasi minevajo ure. Prvi medli trak jutra, ki posije skozi okna, navda vse z radostjo.

Preden sem si bil mislil, je bil posad pri kraju. Osem ur je zopet izginilo v večnost. Čaka pa me še novo presenečenje. V tvornici River Rouge je zaposlenih kakih 75.000 ljudi. Pri menjavi vsakega posada se jih izloči 25.000. Toliko jih mora iz tvornice ven in od zunaj v tvornico. Kakor veletok planejo na dva mosta, ki vodita čez cesto k tirom cestne železnice. Tisti, ki imajo svoja vozila, poiščejo avtomobile, ki so jih bili pustili na več hektarjev obsežnem prostoru. Ostanek naskoči vozove cestne železnice. Štiri linije vodijo tjakaj. Ampak nekaj sto korakov dalje morajo miniti viadukt, ki ima samo dva tira. Voz ni nikoli dovolj in kadar dospe kateri na mesto, ga množica naskoči. Vrgel sem se na prostor, ki sem si ga bil izbral že poprej, a stalo me ni malo truda, da sem obstal tam, kamor sem se bil posadil. Izrezala me je samo moja posebna »tehnik«.

Mineval je dan za dnevom. Polagoma sem se docela vživel v razmere. Strojem sem stregel bolj avtomatično. Roke so delale tako rekoč same od sebe. Gla-

va je bila popolnoma prosta. Misli začinjajo v tem stanju potovati okrog. Nekateri sanjajo predse, drugi strme v praznino. Kaj imajo v mislih, bog ve? Večini pač roji po glavi zadnja girl, ki jo je videl ali naslednja revija, baseball od zadnje nedelje ali kaj sličnega. Za vse to pa ni mogoče delati odgovornega tega načina dela. Res je sicer, da mora izučeni delavec biti vedno pozoren in da se mora osredotočiti na svoje delo. Nikoli pa nisem videl, da bi bil kateri imel od tega svoj posebni užitek. Pri dolgotrajnem, enoličnem nadaljevanju svojega dela sem zapadel v nekakšno transcendentno stanje, ki bi ga imenoval nekakšno buljenje možganov. Le z veliko težavo sem se vselej iztrgal iz tega položaja. A videl sem ljudi, ki so po petnajst, da dvajset let ponavljali ene in iste gibe in kretnje. Delali so dobesedno kakor v hipnotičnem stanju in so se pri tem počutili čisto dobro.

Nekega dne me je sosed opozoril, da delajo ljudje na drugi strani hodnika kakor mrtve podgane. Svetoval jim je, naj se vsaj ne spotikajo ob lastnih nogah. Odgovorili so mu, da jih mi samo opazujemo. Ta izziv smo seveda morali sprejeti. Takšne stvari se v Ameriki večkrat dogajajo, primeri se celo, da jih organizira podjetje samo. In tedaj napne vsak svoje moči in stori kolikor je v njegovi moči. Roke letijo, nihče niti ne dvigne glave. Delo gre vedno hitreje od rok. Pot lije v potokih, a nihče nima časa, da bi si obrisal čelo. Misli se zmedejo in nihče ne pride do tega, da bi jih »domislil« do kraja. Vedno iznova mi prihaja na um: »Saj bi vendar moral biti zaključek. Iz soslednega oddelka pokuka proti nam glava, nekaj mukne in se zopet skrije. Spotakneš se ob nekom, zakolneš in nadaljuješ delo. Dovršene plošče se naložijo v dve vrsti, zdaj smo spredaj mi, zdaj zopet oni. Trudnost, vročina, vse to nič ne zaleže, gre samo za to, da se delo ne ustavi, da gre naprej, samo naprej... Občutek časa popolnoma izgine in človeku se zdi, da ne bi bil mogel v tem času storiti nič drugega nego to, kar je storil.

V zmoti bi pa bil tisti, ki meni, da takšne tekne zvišajo delavnost. Nasprotno: reakcija postane tako močna, da smo tisti dan napravili za celih 10 odst. manj kakor običajno.

Najnevarnejša strupena kača

Kdor si je izmislil kačo za podobo satana, je pri tisti priliki najbrže mislil na »kraljevsko kobro«, ki je najstrupenejša v kraljestvu kač.

Kobre se dele na več vrst. Ena je bolj strupena od druge, a kraljevska kobra prekaša vse. Ta kača je pametnejša od drugih in kadar useka, brizgne v rano več strupa, kakor je pri drugih kačah v navadi.

V Indiji bi kobra lahko rekli tudi »smrt«, ker umre tamkaj letno 20.000 ljudi za njenim pikom. Vzlic temu pa navezujejo domačini nanjo strašno praznovernost, namestu, da bi jo z vsemi močmi preganjali in pobijali. Mnogi domačini celo krmijo te ostudne živali.

Človek si težko predstavlja kaj strašnejšega od razjarjene kobre. Njene divje plamteče oči, nabrekli vrat, ostro sikanje, ki se sliši včasih 75 čevljev daleč, živo se bleščeče barve njene kože, vse to mora navdati človeka z brezumnim strahom. In res nalikujejo nekateri risbe na kobrini glavi mrtvaški lobanji.

Med vsemi kačami je kbro najtežje ukrotiti. Njena divjost se celo po dolgoletnem ujetništvu prav nič ne zmanjša. K sreči njena strupena zoba nista posebno dolga, a kar zgrabita, ne spustita izlepa. Po prvem ugrizu pošast še nekajkrat zahlasta, da se zobje globlje zaderejo, obenem pa vsakokrat brizgne v rano kapljico smrtonosnega strupa. Kobrin strup takoj uniči živčni sistem žrtve in smrt nastopi v 5 minutah, najkasneje pa v 24 urah, kjer je pač rana in kakor je globoka.

Kraljevska kobra ima majhno glavo, co v primeri s trupom. Koža je olivno zelene barve, na hrbtu pa se podolgem vleče temnozeleni proga. Ta kača je gotovo najinteligentnejša v vsej družini kobr. Za hrano ji večinoma služijo druge kače: živi v Indiji, na južnem Kitajskem in na Malajskem otočju.

(Glej članek inž. F. Lupše »Moji doživljaji s kobro«, »Zis.«, knjiga IV. str. 504.)

Z amursko železnico v Vladivostok

Zaradi rusko kitajskega spora je prekosibirska železnica ob rusko mandžurski meji že od srede julija zaprta. Kdor potuje na Kitajsko, ne more naravnost

v njen severni del, ampak je primoran sestiti na železnico in se peljati v velikem ovinku v Vladivostok. Tam se lahko vkrcna na parnik in pride čez Korejo v Gensan, ali pa se pelje čez Japonsko na Korejo in nastopi tam vožnjo z vlakom v Mandžurijo. Ta ovinek stane dosti časa, a prinaša tudi koristi. Potnik se vozi ne le skozi nove pokrajine, ampak se nauči oceniti tudi politične napetosti in to, kar sledi iz njih v Mandžuriji, na vzhodu Rusije.

Amursko železnico so l. 1908. zgradili Rusi. Vodili so jih pri tem ozirni na Vladivostok. Kitajska vzhodna železnica se jim zaradi posebnega položaja ni zdela povsem varna in zgradili so zvezo, ki z njo lahko sami razpolagajo. Pri Korymskaji (vzhodno Čite) se razcepi glavni tir transsibirske železnice in se drži po slevi smeri Amurja in Usurija proti Vladivostoku. Ta del proge je dolg kakih 5000 kilometrov. Ves dan vozi železnica skozi gorovje in šumo. Pokrajina je popolnoma neobljudena. Samo tu in tam uzreš čirvajnico — edino sled človeka v teh odljudenih krajih. Tudi na postajah ni

sledu o človeških naselbinah. Nikier ni kmetic, ki bi ti, kakor je na sibirskih kolodvorih v navadi, ponujale kuretino, jajca, kruh, maslo in druge prigrizke. Gozd se vleče brez konca in kraja. In med gozdovi so velika močvirja, katerim se mora železnica včasih ogniti v velikem loku. Tako je morala izgledati Nemčija za Tacitovih časov. In vendar: prišel bo čas, ko se bo vse to spremenilo v plodno zemljo, ko se bodo tod raztezale rodovitne pokrajine in bodo vse tod bodra mesta in vasice.

Ko mine gorovje, pridrdra vlak na široke ravnice rek, ki hite proti Amurju. Pri Habarovsku mora čez reko Hajlungkiang (Reko črnega zmaja). Potem zavije na jug in teče vzdolž Usurija naravnost proti Vladivostoku, najjužnejšemu mestu »Združenih ruskih socialističnih republik«. Tukaj popotnik zavrže svoje obžalovanje, da mora po takšnem ovinku na Kitajsko. Razsvetli ga spoznanje, da je tu prav za prav že na kitajskih tleh, oziroma na ozemlju, kjer se meša rusko, kitajsko, korejsko in japonsko prebivalstvo in kjer nastajajo baš zaradi tega napetosti in zmešnjave, vredne vse pozornosti, ki prehaja že naravnost med probleme Tihega oceana tega zgledega »morja odločitev...«

Kako stoje politično in glede ljudstev stvari v Vladivostoku in njegovem zaledju? Znano je, da se je Rusom posrečilo ob istem času, ko je mandžurska vlada izgnala Francoze in Angleže po tajniških upornikih, pridobiti Usuri. Kraji so prešli l. 1860. v rusko posest. Za Ruse je moral biti pravcati užitek, ko so jeli po teh krajih najprej tipati, potem pa raziskavati. Slednjič so odkrili krasno pristanišče in so začeli zidati Vladivostok. Postavili so trdnjavo. S tem so izvršili velikanski program, zakaj že samo njeno ime pomeni: Obvladaj Vzhod! Ta luka, hkrati edino rusko pristanišče, ki ne zamrzne pozimi, je sila važna in ni treba vanjo nikoli prodirati z ledolomilci. To je edino izhodšče Sibirije, ki stoji tudi po prometu na prvem mestu med vsemi ruskimi lukami. Toda pod caristično vlado nedvomno zelo

važna postojanka je v zadnjih letih že izgubila nekoliko na svoji veljavi. Japoncem se ni posrečilo, da bi v svetovni vojni in potem, ko je Rusijo razorala revolucija, zasedli Vladivostok pod pretežno varnosti in sigurnosti ondodnih svojih državljanov. To jim je prav tako izpodletelo kakor poizkus, da bi dobili v krepnje vso Vzhodno Sibirijo. Rdeča zastava se zopet vije nad Vladivostokom. Toda baš pod zaščito te rdeče zastave se razvija proces, ki postaja silno opasen ruskim sovjetom. To je korejsko naseljevanje. Korejci tvorijo v Vladivostoku in zaledju kakšno tretjino prebivalstva. Naseljujejo se kot kmetiči in napredujejo sijajno kot izvrstni vrtnarji. Seveda se danes pridružujejo komunističnim organizacijam, kar jim samo ko-

nego Ruse. Zakaj Korejci so se začeli v teh krajih naseljevati šele v novejšem času, medtem ko so bili Kitajci že pred stoletji tukaj. Prišli so sem na isti način kakor na Sundske otoke, na Straits Settlements itd., torej ne kot kolonisti, ampak kot trgovci, podjetniki, posredovalci. Ozemlje Usuri je bogato na neobičajnih produktih, ki se zlasti na Kitajskem drago plačujejo. Tu rase in uspeva rastlina šen-šen, kateri pripisujejo čudotvorno zdravilno moč; tu so dalje gobe, pridobiva se neke posebne vrste usnje, školjke, kože in rogovje pantrijskega jelena. Privlačna je poleg tega trgovina s soboljevino. Ponekod se bavijo Kitajci tudi s pridobivanjem zlata. Kitajci pa zaslužijo posebno pozornost tudi zaradi nekakšne vrste sa-

Kitajci beže pred Rusi

risti. Vprašanje, v koliko so prepričani komunisti, ostane pri tem seveda odprto. S tem, da so člani komunistične stranke, dosežejo povsod samoupravo in druge pravice priključenih skupin. Tukaj žive znatno lažje in bolje nego doma, kjer žive samo od dneve. Japonska pa natihoma podpira to gibanje in izseljevanje in pošilja Korejce tako v ruske kakor kitajske kraje. Izven dvoma je, da mora, če bo proces dozorel v tej smeri, enkrat priti do vprašanja, kdo ima največ pravic v deželi? Še več pravic kot Japonci pa bi ob času takega razmotrivanja imeli Kitajci, ki jih ločijo od Korejcev še večja nasprotstva

mouprave, ki so jo uživali že izza najstarejših časov. Še zdaj so tu čisto ločene stare kitajske naselbine.

V novo nastalem Vladivostoku so Kitajci kmalu dosegli izredno pozicijo. Za carizma jih je bilo v mestu kakih 50.000, danes pa je njih število padlo in jih je samo še kakih 30.000. Ker pa ima Vladivostok 107.000 prebivalcev, tvorijo Kitajci s Korejci (20.000 duš) približno polovico prebivalstva. Ne smemo namreč prezreti dejstva, da živi v Vladivostoku kakih 2000 drugih inozemcev, v pretežni meri Japoncev. Šele ostala polovica prebivalstva je ruska.

Nazadovanje Kitajcev v Vladivostoku je posledica sovjetske politike, ki je ukimila zasebno trgovino, uničila privatno pobudo in silno otežkočila življenjske razmere prejšnjim trgovcem. Kitajski način življenja, zlasti v inozemstvu, pa je v silni opreki s komunizmom in njegovimi načeli. Tako na primer izhaja v Vladivostoku en sam kitajski listič, v katerem odmevajo komunistična gesla. In še ta se malo čita in še manj uvaža. Tudi odstotek komunističnih strankarjev med Kitajci je silno nizek. Lepe kitajske trgovine so danes izginile. Sovjetska vlada je prodajo podržavila in Kitajci, ki so prej obvladovali visoke pozicije, so se morali zadovoljiti z nižjimi položaji. Postali so obrtniki, čevljarji, krojači, fotografi, brivci, čolnarji, nosači in podobno. Seveda so tudi tukaj možje na svojem mestu in skušajo izpodriniti Ruse, kolikor se le ti umikajo.

Posebna krivica se je godila imovitim Kitajcem v Vladivostoku spričo rusko kitajskega spora. Oblast je vrgla v ječo nad 400 imovitih ljudi. Ostale je vzel v zaščito nemški konzul v Vladivostoku.

Kitajce pa izpodjeda tudi velikanska draginja, odnosno nemožnost, da bi ne-

organizirani dobili sredstva, ki so potrebna ne le za življenje, ampak za prospeh vobče. Kdor se ne postavi v vrsto, ne dobi ničesar. Pod temi razmerami se tudi Kitajci vklanjajo in romajo nazaj tja, odkoder so prišli njih predniki. Ko je pisec teh vrstic stopil na mali japonski parnik, da se odpelje v Gensan, se je na njem trlo kitajskega življa, ki se je trumoma vračal v domovino.

Navzlic temu smo lahko uverjeni, da pomeni to izseljevanje kitajskega elementa odhod samo začasen umik. V Kitajcih namreč živi prepričanje, da je Amur naravna meja med Rusijo in Kitajsko, zaradi česar ima Kitajska pravico, zahtevati ozemlje Usure zase. Ta zahteva sicer še ni izrečena, postala pa bo aktualna, čim bodo notranje prilike na Kitajskem konsolidirane. Prišel bo čas, ko bodo trčili drug v drugega ruski, kitajski, japonski in korejski interesi — in pridružili se jim bodo še Američani. Takrat bo samo od sebe vzniklo vprašanje: »Čigav je Vzhod?« In nihče ne ve, če se bo ta problem reševal s silo ali na kakšen drug način, ki noče imeti s silo nič skupnega.

Ali vodi pretirana omika narode v pogubo?

Na to vprašanje tednika *Dimanche Illustré* se je smelo odgovoriti kvečjemu s 30 vrstami A. Cauvin je to storil takole:

Bossuet, Montesquieu, Volney so nam pokazali veličino, razpad in razsulo bivših prosvet: Tebe, Memfis, Babilon, Atene, Rim so izmenoma nosili plamenico in jo izpustili na tla. Po prvotnem sijaju sta Indija in Kitajska opešali. Je li torej padec neizbežna posledica dviga?... Nel... Isti pojavi nastajajo le v istih okolnostih: usoda, ki je obsojala stare civilizacije, ne tlači več sodobnega sveta Omika je neločljiva od znanosti: a nekdanje omike so bile omejene, ker je bila njih veda že v svojem načelu omejena. V zvezdoznanstvu je bilo njih nebo omejeno z nebesnim svodom; njih matematika je vsebovala zgolj aritmetiko in geometrijo; njih filozofija se je neumorno sukala v taistem metafizičnem krogu; zatvorili so si bili dohod v eksperimentalne vede, ko so pobožanstvili naravne sile, podvržene na ta način muhavostim višje volje, ne pa zakonom. Določivši mejnike antičnemu svetu, je slednjič Herkul izrekel besedo njegovega pro-

padanja: *Nec plus ultra*. Dalje ne grel Omika nalikuje zrakoplovcu: dvigati se mora, napredovati; ako se ustavi, pade... Kolumb, Magellan sta podrla Herkulove stebre. Kopernik, Galilei sta razdrobila 7 nebeških krogov in nam pokazala neskončni prostor. Stari empirizem je Bacon nadomestil z eksperimentalno znanostjo. Naposled je Descartes strl tesni kalup, ki je dušil človeško misel ter jej otvoril brezmejno torišče. Zato nas sleherni korak naprej več ne približuje neprestopnim mejam, temveč širi naš obzor. Zadoščale so samo nekatere nove sile, da se je prekucnil stari svet. So pa še druge, neštete, čijih neskončni valovi nas ovijajo, a da tega niti ne slutimo — vir, v katerem bode človeška znanost mogla zajemati na vekovekovne veke, ne da bi ga izpraznila. Narodi, obsojeni na propadanje, torej piso tisti, ki bodo tirali prosveto čim dalje, pač pa zaostanci, mahedravci, strahopetci, ki bodo vpili: »Ne hodimo naprej!«

Umetniška priloga

Današnji številki je priložena umetniška slika »Zima na Savi« po fotografiji Frana Krašovca.

Univ. prof. dr. med. A. Froehlich

== Bolni želodec ==

Zdrav požiralnik se giblje navadno v smeri od požiralnika proti črevu, razdraženi in bolni želodec pa utegne zgibati svojo vsebino tudi v nasprotni smeri proti ustom: takrat govorimo o bljuvanju. Bljuvanje je neprostovoljen pojav, ker del mišic, potrebnih za akt bljuvanja, ni podvržen učinku volje. Mnogo je ljudi, ki mislijo, da lahko bljuvajo po mili volji, pri njih je akt bljuvanja le v toliko odvisen od volje, ker utegnejo predstave studa, gnusa, strahu, ki jih je sicer res moči zbuditi z voljo, tudi pri čisto zdravih ljudeh povzročiti slabost in naposled tudi bljuvanje.

Akt bljuvanja ima svoj izvor iz mekega določenega mesta v podaljšanem mozgu, ki leži med možgani in pravim hrbtničnim mozgom in se imenuje centrum za bljuvanje; dražljaj pride po šopih živcev do prizadetih organov, trebušnih mišic, prepone, želodca, požiralnika. Pri duševno in živčno manj fino čutečih ljudeh pa navedeni občutki (stud, gnus, strah) ne zadoščajo. Če hočejo zdraženi povprečni ljudje bljuvati, je treba za to že hujših dražljajev, kakor na primer vtaknitev prsta v usta ali raznih bljuval, kakor recimo bakrenega vitrijoła (žveplenokislega bakra), ki ga pogoltnoš, ali apomorfina, ki ga vbrizgajo pod kožo. Posebno radi bljuvajo otroci; pri njih kakor tudi pri nervoznih ženskah bljuvanje ni tolikega pomena. S strupi ali pokvarjeno hrano razdraženi, s prekomernim uživanjem hrane ali pijače razširjeni želodec prav tako kakor tudi bolni želodec je kaj lahko pripraviti do izpraznitve od zgoraj, odnosno nastane ta akt izpraznitve sam od sebe. V teh primerih je bljuvanje zelo zelo učinkovita samoobrana pred nevarnostjo, ki preti želodcu; po strupenih snoveh vseh vrst, po kislinah in lugih, po pokvarjeni hrani in preobilnem uživanju razdraženi organ se sam osvobodí bolezni povzročujočih snovi in se iznebi nadeželnih vsiljivcev navzgor in navzdol, s čimer prepreči njih nastop v črevo, kar bi bilo dosti bolj nevarno.

Občutilni živci, ki teko po sluznici, ki obdaja želodec, se razdražijo z vsakovrstnimi kemičnimi dražljaji; zato spada bljuvanje med najbolj pogoste simptome pri zastrupljenih, če je otrov prišel

v telo skozi usta, na primer pri zastrupljenju z alkoholom, zlasti pri ljudeh, ki ga niso vajeni, dalje pri zastrupljenih z lepo rastlino negnojem, pri zaužitju majhnih količin bakrenih in cinkovih soli. Dalje povzročé hudo bljuvanje bencin, petrolej, arzenik in fosfor, strupena zlatica, bradavičnik in še mnogo drugih vnetje povzročujoče snovi vsebujočih rastlin, ki pridejo v želodec.

Večina ljudi, ki trpe na želodcu, tožijo o občutku pritiska ali prepelnosti v okolici želodca; a le malo bolnikov, ki se zatečejo k zdravniku, se pritožuje nad resničnimi bolečinami v okolici želodca, ki so jo občutili le malo — kake pol ure — potem, ko so zaužili hrano, pa tudi neodvisno od nje. Popisovanje želodčne bolečine, naj bo že pekoča ali glodajoča, v krčih ali v sunkih stiskajoča, dalje navedbe o porastu bolečine po zaužitju jedi, bodisi trdni ali tekoči — vse to so izkušenemu zdravniku važne okolnosti, po katerih lahko presodi značaj bolezni.

Pri zdravniški presoji želodčnih bolezni igra važno vlogo preiskava želodčnega soka. Ker izloči zdravi prazni želodec kvečjemu zelo neznatne količine prebavnega soka, a sta količina in sestava želodčnega soka za razumevanje želodčne bolezni zelo velike važnosti, dado osebi, ki se hoče preiskati, za poskušnjo použiti nekaj jedi, in sicer za zajtrk 300 gramov lahkega ruskega čaja brez sladkorja in 50 gramov belega kruha, to je nekaj več kakor žemlja, za obed krožnik mesne kaše in 150 do 200 gramov beefsteaka s 150 gramov krompirjeve kaše, a za večerjo 100 gramov belega kruha s surovim maslom, 80 gramov šunke in dve čaši čaja z mlekom in sladkorjem. Po poskusnem zajtrku izpraznijo želodec s tako zvano želodčno trobo čez tri četrt ure, po poskusnem kosilu čez štiri ure, po poskusni večerji v jutranjih urah naslednjega dne

Želodčna troba je kak meter dolga mehka kavčukasta cev s prerezo nekaj več kakor pol centimetra. Spodnji del cevi je treba skrbno otopiti; ta konec vtakne zdravnik sedečemu bolniku čez jezik na zadnjo steno žrela. Na zdravnikov ukaz bolnik nato naredi kakor da bi slino požrl: cev zdrkne za jabolkom v gornji del požiralnika in zdrži

potem kar sama od sebe v želodec. Nato zdravnik ukaže pacientu, naj napne trebušne mišice in bolnik iztisne pod učnikom poskusnega zajtrka, obeda ali večerje izločen prebavni sok, ki mu utegne biti primešano še kaj neprebavljenih ostankov jedi. V tako dobljenem želodčnem soku dožene zdravnik količino kisline, beljakovine prebavljajočega pepsina in vsekako tudi siriščnega fermenta, ki zasiri mleko. Dalje preišče z mikroskopom tudi ostanke jedi in bakterije ter morebitno primes krvi. Če najde v praznem želodcu večje količine soka, je to znamenje, da nekaj v želodcu ni v redu.

Roentgeniziranje želodca po njegovi velikosti in obliki po svoji važnosti skoraj ne zaostaja za preiskavo s poskusno jedjo in, če drugega ne, vsaj bistveno dopolnjuje druge preiskovalne metode, zlasti pri delj trajajočih in resnejših želodčnih obolenjih. V ta namen napolnijo želodec z docela nastrupenimi in neraztopljivimi kemičnimi spojinami kovin barija ali bizmuta z vodo ali zdrobovo kašo. Te kovinaste spojine se roentgenskim žarkom mnogo bolj upirajo kakor mehki in trdni telesni organi ter tekočine in plini. Medtem ko se tako zvaní roentgenski zaslon od prosto nanj padajočih roentgenskih žarkov svetlo zasveti v zeleni barvi, ostanejo tisti deli

zaslona, kamor padejo žarki, ki morajo skozi snovi, s katerimi smo preje napolnili želodec, popolnoma temni. Tako dobljena temna, malone črna ploskev odgovarja — pod pogojem, da je bil želodec enakomerno napolnjen — natančno njegovim obrisom.

Roentgeniziranje želodca se mora izvesti neposredno potem, ko je pacient popil — kolikor moči toplo! — prej omenjeno količino; roentgenizacija dá na zaslonu ne samo obliko in velikost želodca, nego tudi potek gibanj želodca, ki služijo premešanju želodčnih snovi in njih odpravi naprej proti črevesju. Čež nekaj ur je želodec dobro še enkrat roentgenizirati, da se dožene, koliko senco povzročujoče tekočine je želodec že zapustilo in koliko bi je utegnilo biti že v črevu. Dalje je tudi dobro opaziti delovanje požiralnika, želodca in začetka črevesa; bolnik mora v ta namen pogoltniti barijevo sol.

Naposled je moči že neposredno opazovati notranjost želodca; v to svrhu vtakne zdravnik v požiralnik instrument, ki je opremljen z električno pripravo za osvetlitev. V najnovejšem času se je celo posrečilo dobiti s prav majhnimi fotografičnimi aparati porabne slike notranjosti želodca, ki nemale pomagajo pri presoji in diagnozi želodčnih bolezni.

NOVA PISAVA

Naša pisava je fonetska, to je glasove izraža z dogovorjenimi znaki. Kitajska je povsem drugačna: ideografska. Določne predmete riše z bistvenimi potezami, n. pr. drevo z deblo, vejami in koreninami. Pojmovne ideje se očitujejo s svojimi sestavinami ali domiselnimi podobami. Pojem števila sestavlja slika drevesnih pogankov in ženskih nakitov: nešteti in vedno spremenljivi. Ta znamenja izreka vsak narod, sleherni posameznik, kakor hoče. Trije vršiči, ki predstavljajo pojem »gora«, se izgovarjajo na severu *šan*, v Šangaju *zin*, na Japonskem *jama*, itd. Tu imamo pač nekakšno »vesoljno pisavo«, o kateri razglablja G. Soulié de Morant, strokovnjak v kitajskih zadevah:

»Že s tega vidika se morajo duhovi, obraženi po kitajski prosveti, razlikovati od evropskih. Kako bi se mogla Evropa okoristiti s tem zgledom? Prisvojiti si kitajsko pisavo ne bi bila lahka rešitev, tudi če bi znake vsakdo govoril po svoji materinščini. Kaj pa ko bi opustili svoje starodavno pismenke ter ustvarili zlogovnico iz malone stenografskih znakov, ki bi proizvajali vse zvoke človeških govoric? Iz te-

ga sicer še ne bi nastal skupen jezik, a imeli bi že skupno pisavo, krajšo in določnejšo od sedanjih.« Zamislek je izviren, a pomenil bi nazadovanje. Epigrafija nas uči, da so vse pisave pričenjale z ideogramom ali podobopisjem, nadaljevale z vmesno obliko *pisanega zloga*, ki ga nasvetuje Soulié de Morant, ter končale z abukvo. Zlogopisje bi prineslo nekaj ugodnosti, še več pa zmede. Slednjic omenimo še to: največji epigrafist, oče napisoznanstva, Renan, je trdil, da je abeceda največji izum človeškega duha.

NAPREDEK AVIJATIKE

Kdor je nejeveren Tomaž glede velike bodočnosti letalstva, naj premisli, kaj je o lokomotivah pisal francoski znanstveni list v decembru 1837: Brzina 80 do 100 km na uro pri hlaçonih je v praksi nezmisel, kajti stroji bi se ob takih zahtevah prenaplo obrabili, pa tudi tovari bi morali biti neznatni. Vlak bi bil potakem bolj zastran lepšega nego zaradi koristi. 32 km na uro je že prav čedna hitrost in gotovo so bodo ljudje zadovoljili z njo... Danes mnogi vlaki delajo 110 km na uro in vozijo ogromne naklade.

Nepoznani

= Napoleonov „naslednik“

Betežen del mesta leži ob levem bregu Seine, med Francosko akademijo in Šmihelskim trgom. Njegove hiše, sanjajoče o večstoletni preteklosti, odsevajo spodaj v reki. Prastara, zanemarjena bivališča, ki pa živo spominjajo na Medicejce, na šentjernejsko noč, na Henrika IV. Kako naj bi pozabile strahote, saj se dviga prav nasproti cerkve St. Germaine Auxerois, čije zvonovi so dali v oni noči signal za iztrebljenje Hugenotov. Še danes so isti zvonovi. Toda njih zvoki so danes drugačni. Stare hiše pa dobro poznajo glasove in se stresajo...

Temne, nezdrave so te hiše. Le tujci se more priti do ozkih stopnic. V pritličju skoraj vsake teh hiš je »knjigarna«: zbirališče prahu in dragocenosti. V eni teh »knjigarn« se je vzgojeval tudi Anatole France. Tu je ona »Cité des Livres«, odkoder je mogel njegov intuitivni duh gledati tako daleč v čas.

Danes vlada v tem delu mesta zidarsko kladivo. Novi Pariz podira tu vse, kakor da bi se sramoval velikih prednikov. Na oglu Rue de Revers, kjer so razdiralni podjetniki posebno pridno na delu, stoji še nedotaknjena toda neizogibni smrti zapisana šestnadstropna trhla hiša. Stati bi mogla nepoškodovana še najmanj eno stoletje, toda pariška občina ne veruje v trdnost njenih temeljev, čeprav bi zaslužilo to poslopje zaradi ene same sobe boljšo usodo. Ta sobica je zgoraj v petem nadstropju...

V to sobo se je leta 1775, priselil čuden najemnik. Mlad fant, skoraj še otrok. Bled in slaboten, star komaj šestnajst let. Slabo oblečen in zelo ubog. Hišni oskrbnik bi mu pač ne bil oddal meblovane sobe, da ni imel mladenič na sebi poročnikove uniforme, da ni govoril tako zapovedovalno in predvsem, če ne bi bil plačal najemnine za tri mesece vnaprej.

Skoraj dve leti je bival mladi vojak tu gori. Nihče ga ni posečal. Prijateljev ni imel razen antikvarja v pritličju, ki mu je redno izposojeval knjige in trgovca v Rue de Revers, ki

mu je dajal na up sveče, da je mogel čitati izposojene knjige. V okolici so marsikaj šepetali o mladem, suhem poročniku s svetlimi očmi, čigar soba je bila razsvetljena vse noči do jutranje zarje. Ko je zapustil sobo, je bilo njegovo ime — Napoleon Buonaparte — le malokomu znano. Knjigotržcu in trgovcu, ki sta zapisala njegovo ime v svoje knjige in tako prehitela zgodovinarje. Njegovo ime je bilo seveda med dolžniki...

Napoleon III. je dal na čast svojemu predniku vzdati na hišo marmor, nato ploščo, ki pa je bila v času komune odstranjena in shranjena v kleti, dokler je ni nedavno hišni gospodar podaril muzeju Carnavalet, kajti 500 let stara hiša mora končno veljavno izginiti.

★

Obiskal sem sedanjega prebivalca nekdanje Napoleonove sobe. Menil sem, da je tudi ta mlad topniški poročnik. Tako sem si domišljjal. Toda ne, prav nič romantike! Najemnik in nedvomno zadnji prebivalec te sobe se imenuje Pierre Laplanque. Prav dobro ve, da je nekoč stanoval tu sam Napoleon. »Gotovo ni plačeval tolikšne najemnine!« je vzdihnil. Iz veslike pietete do prednikov ima v sobi dva starinska stola. V kotu majhno železno posteljo. Skromno, siromašno, preprosto, kakor jo je imel Napoleon. Pierre Laplanque nima mameluskov. Straži ga črn, flandrijski ovčjak. Sicer pa ni Laplanque v ničemer sličen svojemu velikemu »predniku«. Rok ne drži na hrbtu. Tudi znamenitega kodra na čelu nisem videl, kajti njegovi lasje so krajši od kratkih. Iskreno povedano: Gospod Laplanque je brezupno plešast. Po poklicu je uradnik zemljiške knjige. Torej vendar nekaj sličnosti z Napoleonom, ki je tudi imel mnogo opravka z izpremembami lastninske pravice. Z razliko — da so pod njim cela kraljevstva zamenjavala svoje lastnike. Izpremembe, ki jih je vknjižil z mečem v največjo zemljiško knjigo, v svetovno zgodovino.

V letih svetovne vojne se je gospod Laplanque priboril do poročnika, torej točno do čina, v katerem se je pričela Napoleonova kariera v tej sobi. Kako dolgo bi morala trajati svetovna vojna, da bi gospod Laplanque napredoval do cesarja! Strašna misel... Skoraj bi bil pozabil, da visi na steni Napoleonova slika nasproti predsedniku republike Doumergueu.

»Izvolite cigareto?« je vprašal gospod Laplanque. Ker ne kadim, sem hvaležno odklonil. »Korporal!« je ponudil. Nič naravnejšega, da ljubi pozni naslednik »Malega korporala« izmed vseh izdelkov francoske tobačne režije prav najslabšega...

»Ali ste oženjeni?« sem ga vprašal. — »Da, toda ločen.« In pripomnil je ironično: »Bodite brez skrbi. To se ni zgodilo iz dinastičnih vzrokov, da bi se poročil s kako avstrijsko nadvojvodinjo.« Laplanque je zabaven mož. To je dobro zanj. Do smrti bi mogel spati v Napoleonovi sobi, ne da bi ga posejtila velika senca ter zmotila njegove misli in sanje. Veliki Korzičan je bdel tudi v sanjah in sanjal tudi v bdečem stanju. To je bila njegova posebnost. Laplanque pa je normalen človek. Povprečnež. Uradnik zemljiške knjige. Kadar spi, pač spi. In kadar bdi, vedno dremlje.

Zadnjega naslednika zgodovinskega najemnika sobe v hiši ob Rue de Revers se ni treba bati. Nikdar ne bo vznemiril Evrope. In nikoli ne bo resen. Nikdar ne bodo kazali hiše, kjer je stanoval. Pa tudi v prognavstvu ne bo umrl. Ostal bo miren državljani, ki ne prizadene zla niti muhi in prav zato zasluži, da ga hvalimo in postavljamo za vzgled učencem. Kajti brez legij njemu enakih ne bi obstajalo na svetu nič, nobena hiša in nobena uprava, noben parlament in noben časopis, in tudi ne svetovno čudo: Napoleon. — André.

NEVIDNI ZAŠČITNIKI

Al. Masseron je nedavno izdal knjigo *Aux saints d' autrefois pour les hommes d' aujourd' hui*, kjer na humorističen način priporoča sodobne ljudi nekdanjim svetnikom v varstvo. Kakor veste, brani Miklavž deca, Cita dekleta itd. Pa tudi za moderne potrebe je prikrojil funkcije pokojnih božjih ugodnikov. Ivo naj pazi na nesebičnost uradništva, Kozmijan naj daje zdravnikom skromno dobrotljivost, Krištof brani pešce pred avtomobili. Franc Saleški je bil, kakor ste čitali, ondan proglašen za varuha katoliških časnikarjev. Čudno je, da Masseron šteje tudi desnega razbojnika med blažene. Anton Padovanski pomaga najti izgubljene predmete. Ali pa tudi neizgubljene, kakor poje slovenska popevka o dveh tatovih: Svet Anton de Padova, pomagaj, da kaj ukradeva? Figaro pa je 9. septembra proglasil Padovanca za predhodnika brezžične telegrafije in rekordmana brzine. Neki njegov životopis namreč pripoveduje, da se je pogostoma pojavil na zelo oddaljenih krajih, ne da bi se premaknil s svojega bivališča. Zvedevši, da mu je oče obdolžen uboja, se je dal po angelu prenesti v Lisabono, kjer je od smrti obudil umorjenca, ki je potem izjavil, da ga ni umoril Antonov oče. Naslednjo noč pa se je vrnil po isti poti v Padovo. Torej kakor nalašč za pokrovitelja dobi, ko valovi prenašajo naše misli in besede skozi oblake in ko ljudje z veliko naglico polstavajo skozi zrak.

»ZIVLJENJE IN SVET« stane celoletno 80 Din, polletno 40 Din, četrtletno 20 Din, mesečno 8 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Knaflijeva ul. 5. Naročnina za inozemstvo: ITALIJA četrtletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 krom. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za honorarij Adolf Ribnikar. — Za »Nasledno tiskarno d. d.« kot tiskarstva Fran Jeseršek. — Vsi v Ljubljani.

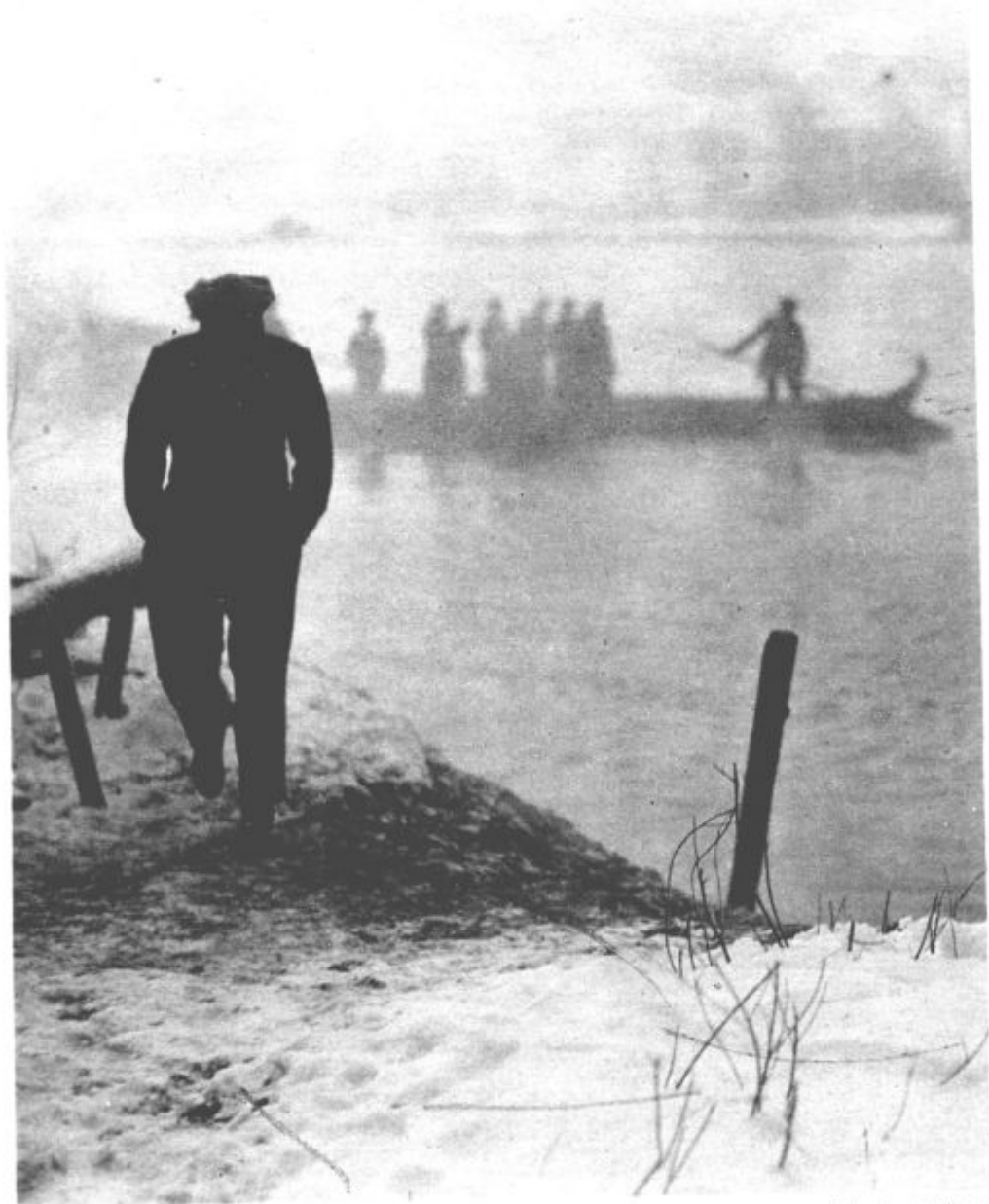

Foto Fran Krašovec

Zima na Savi